

Самур

№ 3 (156) 2004-йисан 25-март

1992-йисан январдилай акъатзава

РЕДАКТОРДИН ГАФ

ДАМАХ АЯ, РЕХНЕ КУТАМИР!

Гаф атай чкадал лугъун лезгийриз хас къилих я. Ам чинал, кичле тахъана, векидаказ лугъун лезгивилин лишан я. Чи халкъдиз гзафни-гзаф гъурмет гъанвай жигъетрикай сад я им. Ингъе са бязи вахтара гаф векидаказ лугъуни риклер тларда.

И дуьньядал хъуьтуьл гаф хътин лукъман авач. Дердер, гъамар, хажалатар арадай акъудун патал лугъуз тежедай хътин дарман я верци гафар. Анжах вучиз ятлани мисквивилелди менфят къачуда чна ихътин гафарикай. Рикл ахъайдай, руьгь кутадай гафар кьериз-царуз къведа чи мецел.

Куьне фикир ганатла, бязи лезги дидеяр чпин веледрив "я кьейиди", "я кайиди" лугъуз рахада. Фагъум тавуна, адан манайриз фикир тагана лугъуда абуру ихътин гафар. Са бязи жегъил дидеяри лагъайтла, чпин аялриз алхишар ийидач. Гъелбетта, им чи адетрихъ галазни алакълалу я. Диде-бубадин, яран дидедин, яран бубадин, яран стхадин патав аял къужахда къуна адаз чан-рикл авун айиб я лугъудай къуьзуьбуру. Гъавилляй алхишар авун бадейрин хивез вегъедай. Бадейрин алхишар лагъайтла, са акъван пара жедачир. Югъдийфди зегъмет члугъазвай, кар-кеспидихъ гелкъвезвай бадейриз, на лугъуди, аялар патал вахт жагъидачир.

Садра зал вичин хтулдиз верцидаказ алхишар ийизвай баде дуьшуьш хъанай: "Я цаварин Рагъ!", "Я вилерин экв!", "Я гатфарин вирт!", "Я дагъларин жив!", "Я риклин къил!". Адан алхишар булахдин яд хъиз рикли кужумдайбур тир. Ван атайбурун сивик хъвер акатзавай. Къуд йиса авай аял хвешила вучдатлани тийижиз амай.

Бес вичиз гъа ихътин чими гафар ван хъайи аялдин рикле гъиссери цуьк акъуддачни? Аялдиз хизан, хуьр, ватан, дуьнья кланардачни?

Захъ са мектебдин юлдаш авай. Абурун квале гъамиша сурун къай къекъведай. Хуш къведачир чаз и хизандикай. Бубадикай кичле аялри витл акъуддачир. Дидедин мецик, на лугъуди, куьлек галай. Рикл чукъуддай и квалли. Инай акъатна хъфиз клан жедай заз. Абурун аяларни гъа чеб хътинбур тир. Гадаяр пел члурубур, рущар тлимил рахадайбур.

Гъа инал лагъана кланда: векъивилеринни къайивилерин бине квале эцигъазвайди я. Къе са бязи хизанра, мукъва-къилийрин арада авай серинвилерин себеб, бубайри лагъайвал, аял къеплинамаз вердиш тавун, гъевечлизмаз адак инсанар клан хъунин руьгь кутун тавун я.

Гагъ-гагъ япарихъ ахътин векъи гафар галуькъда хъи, гъулле акъур хъиз жедат инсандиз. Лашуни тлардач, гафуни тларда, гапурди атлудач, меци датлайди. Гъикъван кутугай гафар жагъурнава бубайри...

"Самур" газет акъудайдалай инихъ гафарин аламат мадни хъсандиз къатунзава чна. Ара датлана чаз акъул гузвайбур, чаз - журналистриз газет гъикл акъуддатла, герек тир фактар гъи саягъда гъилик ийидатла чирзавайбур пайда хъанва. Гъатта: "Куьне флан макъала флан саягъда хъена кланзавайди тир", - лугъудайбуруни ава. Гъиле къелем къуна икъван гагъди са цлар хъенвачир, газет патал материал гъазурун вучтин кар ятла тийижир ихътин ксар акурла, мадни чи бубайрин гафар риклел хъведа: "Алакълдайда ийида, алакълдачирда чирда". Эхъ, чна алакълзавайвал, аямди ва клелзавайбуру тлалабзавайвал газет акъудзава. Чи халкъдин члал хуьз, меденият вилик тухуз алахъзава. Са ни ятлани разивал къалурун, "баркалла" лугъун патал ваъ, хайи халкъдиз къуллугъ авун патал. Чи крарихъ рехне кутавай, чакай гъалатлар хкудиз алахъзавайбур патал чахъ атлай жаваб ава: "Чна икл ийизва, алакълдатла, куьне чалайни хъсандиз ая!"

Дуьнья виликан дуьнья туш. Инсанарни виликанбурулай тафаватлу я. Гила вирибуру умун къилихрин, хъсан хесетрин инсанрихъ ялзава. Психологири меслят къалурзавайвал, пел члурубурукайни мез туькъуьлбурукай яргъл хъана кланзава. Алакълунар авай инсанрик рехнеярни синихар кутавай ксар негъ авун герек я.

Хар тлуьрда хур гагада лугъуда лезгийри. Чун "халкъ" лагъана къелемдив эгечнавай журналистар я. Чахъ рикл кузвайбур, чаз куьмек гузвайбур тлимил аватлани руьгъдай аватзавачир ксар. Маса халкъарин векилри чпин газетризни журналистриз къалурзавай къайгъударвал акваз рикл тлар жезвайбур.

"Жуванди" лагъана адалди дамах ийин, хъсанвилерихъ ялзавайбур алхишарун инсандин ивида хъана кланзавайди я...

ЯРАН ЙИКЪАР АЛУКЪНА...

■ Акваз-такваз, фарах веьерал ракъинин нурур хъиз экля жез, жуьреба-жуьре рангаралди къацу члурара нехишар тваз, гъаваяр чими хъунивай инсанрин риклер шадвиллин гъиссерив ацлуриз, вацларин йикъандавай-къуз гурлу жезвай ванералди - "зун къвезва ракъар гъаз, суварар гаваз", - лагъана, чъуллерани кламара гъарай туна, алуькъна яран варз, чи рикл алай гатфар!

Рагъ вичин зарлу кифер ахъайна, лезги тават хъиз, хъуьрезва цавара. Чими нурурив дуьнья ацлуриз, чилериз мублагъвал, инсанриз гумрагъвал бахш ийизва ада. Къуд пад къацу жезва. Веьер, хъчар акваз-акваз чиливай хъаж жезва, тарарин хилерал клуруклар даклунва - цуьк ахъайиз кланз. Къериз-цларуз цуькверни ахъайнава. На лугъуди, тебиатдин сувар я, вири шад я.

Цуькверал вилер алаз мани лугъузва билбилди. Вичив клани цуьквер вахкай гатфар теснифзава ада. Цийи свас хъиз дигизвай тебиатдиз бахшзава билбилди вичин манияр. Зи риклел Кесиб Абдуллагъан чи бубади гъамиша тикрардай цларар хъвезва:

*Билбил - вуна гъарайзава хурам яз,
Аквазва чаз гила дуьнья тларам яз.
Фирвал я чун дуьньядилай верем яз,
Низ амуькьай дуьнья я вун, бахтатар?!*

Са легъеда заз гъакъикъатдани дуьнья ичли ва манасузди хъиз жезва. Амма ваъ, билбилди масакла лугъузвай. Адан ванцихъ куьтягъ тежер ашкъ авай. Адан шад маниди пакагъан йикъак чи умуд кутавай, саки ада члал атана, члехи шаирдиз жаваб гузвай:

*Шаир, за икл гъарайзава хурам яз,
Аквазва заз уьмуьр "вад къан мугъман яз".
Фейила зун и дуьньядай "верем яз",
Гел амуькьа, ди манидин, бахтатар!*

Залан хиялривай къакъудзава зун билбилди. Уьмуьр вад къанди, куьруьди, четинвилерив ацланвайди ятлани, ам гъавайда ракъур тавуна, жуван рехъ жагъурна кланзавайди, а рекъе жуван гел туна кланзавайди риклел хъизвай билбилди. Гележегдик умуд кутуникай тир адан мани. Умудлувал кутавай ада инсанрик.

Гатфар атанва. Къуд пад къацу жезва. И къуьзуь, амма гъар гатфарихъ жегъил хъижезвай тебиатди цийивилерихъни хъсанвилерихъ эвер гузва чаз. Михъи, экуь гъиссер твазва чи риклера...

**Зияла АГЪАВЕРДИЕВА,
Дагъустандин Гъукуматдин
Университетдин студент.**

ЧАКАЙ КХЪЕНАЙ...

ТАКАБУРЛУБУР Я.

Чпин дагълар ва лугъуз тежедай къван иер тебиат хъиз ина яшамеш жезвай инсанарни такабуруллубур я. Лезги чилерал гъар са касди мугъмандиз гъуьрметда.

Абурун зегъметдалди арадал атанвай багълар, никлер лезги чилерин ярашух я.

Гъакли лезгийрин мердвал, дуьзвал, саявал риклел аламукъда.

Чпин дуьньякъатлунрал гъалтайла, ина гъар агъсакъл са члехи философ я. Санлай къачурла, лезгийар илимдихъ, чирвилерихъ ялдай халкъ я.

**Д. Ж. Трунов,
1955-йис.**

Алакълдайда ийида,
алакълдачирда чирда.

Лезги халкъдин мисал

ВАН А ВУНА

Цинин йисуз "Самур" газетдин чинриз акъатай гзаф макъалайри клелдайбурук руьгь кутунва, абуру редакциядиз цудралди чарар ракъурнава.

ФАД ГЪЯЛНА КІАНЗАВА

■ Фадлай "Самур" газет клелзавай заз, адан эхиримжи тилитда чап хъанвай кьве макъаладикай жуван фикрар лугъуз кланзава. Сад лагъайди, Дуьньядин Вири Лезгийрин Югь малумарун. И месэладин гъакъиндай "Самур" дин чинриз акъатнавай макъала лап важиблуди я. И кар фикирда къуна за Магъачкъалада акъатзавай "Самур" журналдин ва "Лезги газет"дин редакцияризни чарар ракъурнава.

За фагъумзавайвал, Дуьньядин Вири Лезгийрин Югь и пуд печатдин органдин редакторрин, гъакъни Дагъустандин ва Азербайжандин лезги интеллигенциядин векилрин иштираквилелди съезд ва я собрание кыле тухвана, гъанал малумарна кланзава. Мярекат кыле тухун патал Магъачкъала шегьер генани кутугайди я. Инал акъудай къарар лезги, азербайжан ва урус члаларал акъатзавай газет ва журналра чапна кланзава.

Зи риклик къалабулух кутазвай кьвед лагъай месэла члал я. "Катран мука кард жеда" твар ганвай макъалада ("Самур", 2004-йисан 23-февраль) кхъенвайвал, литературный члал вилик тухудайла вири диалектар фикирда кун чарасуз я. Деги члавара халкъди менфят къачур гафар арадал жун патал чаз цийи, битав словарар кланзава. Гафариз баянар гудай словарар иллаки важиблу я. Сад лагъай месэла хъиз, и месэлани фад гъялна кланзава.

Эмирмет Новрузов,
Кцлар шегьер.

МУС ЖЕДАТІА ЦІЙІ СУВАР?

Играми "Самур" газетдин клвалахдарар, эхиримжи варцара газетдин чинриз акъатзавай сад-садалай маракълу макъалайрай квез риклин сидкъидай чухсагъул кьвезва. Ингье ихътин макъалайрикай сад: "Дуьньядин Вири Лезгийрин Югь" ("Самур", 2004-йисан 23-февраль). Гзаф метлеблу месэла къарагъарнава чи твар-ван авай шаир ва алим Кичибег Мусаева. Гъакъикъатдани, алай аямда дуьньядавай вири лезгийрин югь малумарун чарасуз я. Авторди кхъизвайвал, им санлай вири халкъдин сувар жедай. Исятда анжах гъа и месэладикай фагъумна кланзава чна.

Мус жеда чи цийи сувар? И суалдихъ анжах са жаваб ава: Мус чна халисан лезгийри хъиз и кар гъиле къуртла. И кар лагъайтла, гежел вегьена виже кьведач. Завай хъа-йитла, Дуьньядин Вири Лезгийрин Югь патал октябрдин варз кутугайди я. Октябръ зулун берекатлу варзни я эхир. Ша, чна вирида и кардик къуьн кутан, хайи халкъ паталди цийи сувар арадал гъана, 2004-йисакъай лишанлу йис ийин.

Гуйчек ГЪАДАЛОВА,
Баку.

СТРАСБУРГДАЙ ЧАР

■ Играми "Самур" газетдин редакция! За Франциядай чар ракъурун дуьшуьшдин кар туш. "Самур"дин сайт акуна зак руьгь акатна. Ватандай яргъара авай зун хътин лезгийр патал им члехи нуьсрет я. Авайвал лагъайтла, газетди чапзавай "Гафалаг" гзаф гереклуди я ва за анай шумудни са лезги гафар чирнава.

Францияда гзаф лезгийр яшамаш жезва. Чахъ санал клватл хъана ина чи диаспора арадал гъидай ният ава. Гъа куьне газетда кхъенвайвал, Дуьньядин Вири Лезгийрин Югъни гежел вегъин тавуна гъялна кланзавай важиблу месэла я.

Зун Жил Отъедихъ галаз мукъувай таниш хъанва. Ам гзаф члалар чизвай лингвистрикай я. Алай вахтунда Ада Къафкъаздин члалар чирзава. Абурукай садни лезги члал я. Адахъ лезги члалар грамматикадиз талукъарнавай, немс члалалди кхъенвай ктабар ава. Жил Отъеди лез-

ги халкъдин махарни клватлава. Ада лезги члалан сесерни гафар авайвал лугъуз акурла, зун пагъ атлана амукънай. Ж.Отъеди "клерец", "къиф", "хъархъ", "хъар" хътин гафар акъван сересдиз лугъузва хъи!

И мукъвара заз Карл Марксан хтул Фредерик Лонжет Марксни акуна. Ада Седакъет ханумдиз ва "Самур"дин коллективдиз саламар лагъана. Са шумуд йис инлай вилик Кцлара лезгийрихъ галаз таниш хъайи ам исятда Дагъустанда ава. Адаз лезгийр пара кланда.

Францияда клелун, клвалахун ва яшамаш хъун регъятни я, риклиз хушни. Гъавилай заз чи жегъилриз лугъуз кланзава: жезмай къван къецепатан уьлквейра клела. И уьлквейра къачур чирвилери квез хайи халкъдиз мадни хъсандиз къуллугъ ийидай мумкинвилер гуда. Де сагърай куьн!

Айтен БАБАЛИЕВА,
Франция, Страсбург шегьер.

ДИАЛЕКТРИКАЙ МЕНФЯТ КЪАЧУН

"Самур"дин эхиримжи тилитда чапнавай "Катран мука кард жеда" макъалади зун мад гъилера хайи члалакай фагъум ийиз мажбурна. Авторди хъсандиз кхъенва хъи, члал вилик тухунин, девлетлу авунин рекъерикай садни диалектрай гафар къачун я. Са шакни авачиз, лезги литературный члал мадни къени ва фа сагъатлу авун чи буржи я. Амма и кар къилиз акъудайла диалектра авай халис лезги гафарни риклелай ракъурна кланзава.

Гъурметлу редакция, куьне "Гафалаг"дихъ галаз санал, чка атунивай, Къуба диалектдин гафарни чап авунайтла, хупл хъсан тир. Чна литературный члал хъиз, чи диалектарни гежег несилар патал хвена кланзава.

Имран ФЕРЗАЛИЕВ

РИКІЕСДАЙ АСУД ТІЙІН

■ Играми редакция, виридаз ашкара тирвал, Кцлар райондин Тигъиржалрин хуьр лезгийрин лап къадим хуьрерикай сад я. Ина гъар къван са тарих я. И хуьруьн чилерай пуд къатунин сурар, тарихдин амукъаяр жагъанва. Хуьруь сур члаварин лишанар хвенвай хъиз, адан агъалийрини чи са бязи къадим адетар, ацукъункъарагъун хвенва.

Вини Тигъиржал хуьре дидедиз хъайи зун са шумуд йис я инай куьч хъана. Алай вахтунда зи хизан Самур поселокда яшамиш жезва. Зи 79 яшар хъанва. За редакциядиз чар ракъурунин себеб Яран сувар я. Вири лезги хуьрера хъиз, Тигъиржалдални Яран суварихъ галаз алакъалу адетар къедалди хвенва. Гъатта чахъ тигъиржалвийри Яран сувариз къилди теснифнавай гафарни ава. Заз чиз, и гафар маса лезгийризни чир хъунухъ герек я. Къилди хуьрера арадал атанвай манийри, бендери санлай чи фольклор мадни девлетлу ийизва.

Яран члавуз гадаярни рушар са шумуд клеретл тукъуьрна хуьр тирвал къекекведай. Са клеретди цуькверикай хранвай элкъвей чиле къадай, муькуьда цирнавай

къуьлуьн къацар авай клаза, пуд лагъай клеретди гуьнуь (руш нини), къуд лагъай клеретди пешералди безетмишнавай пеше-пай (гудул) къадай. Абуру хордалди Яран манияр лугъудай:

*Раклар, даklar гатана,
Яран сувар атана.
Яран сувар ваз хъурай,
Паяр вири заз хъурай.*

** * **
*Къацу гатфар фад хъана,
Эллер вири шад хъана.
Селемадик галайди
Иситладин дад хъана.*

Суварин юкъуз цлар авуна, хуьруьнви-яр цлайлахъандин патав клватл жедай. Цлайлахъандилай жкадардай члавуз ихътин гафар лугъудай:

*Цаяр, ятар аваз хъуй,
Гатфар, бахтар аваз хъуй.
Чими йикъар агатрай,
Къаяр чалай алатрай.
Алатрай къуй, алатрай,
Палар чавай къакъатрай.*

Рагъданихъ вирибур вацун кьере авай "Ирид стха" пирел фидай. Пирез икрам авурдалай къулухъ абуру вацун цик гыл кутадай ва ихътин гафар лугъудай: "Чи уьмуьрар и ятар хъиз михъиди, чи бахтар Яран ракъар хъиз экуьди хъурай." Ахпа жегъилри агъскалрин несигъатри ва къуьзуь дишегълийрин алхишрик яб акалдай.

Хуьре Яран мелер ва Яран мехъерарни жедай. И мярекатрал акъван хъсан манияр лугъудай хъи. Са мани зи риклел гилалди алама:

*Яран мелер бул хъурай,
Гъардахъ ацлай къул хъурай.
Бахтлу хъурай жаванар,
Къалин хъурай хизанар.*

Гъайиф кьведай кар ам я хъи, къвердавай ихътин манияр риклелай алатзава. Адетризни са акъван амал хъийизмач. Гъавилай за лугъузва: ша, чна ихътин хъсан адетар садрани риклелай алуд тийин.

Шихмурад САДИРОВ.

QŪRUR Hİ SSİ DUYURUQ

■ Hörmətli redaksiya! Mən "Samur"un adi oxucularından biriyəm. Lakin bir çox oxuculardan fərqli olaraq, bu qəzəti çox sevirəm, onunla nəfəs alıram, onsuz dənixirəm. Qəzəti növbə ilə oxuyur, sonra səliqə ilə yığib saxlayırıq. Biz ondan ana dilimizin ətrini alırıq. Barlı-bərəkətli torpağımızın, zümrüd meşələrimizin, buz bulaqlarımızın, başı qarlı dağlarımızın ab-havasını duyuruq qəzətdən. Dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan,

ləzgi adını hər yerdə uca tutan alimlərimizin, idmançılarımızın, müxtəlif peşə sahiblərinin uğurları barədə oxuyanda qəlbən fəxr edir, qürur hissi duyuruq.

Gör nə qədər qədim və zəngin tariximiz var. Siz hər dəfə öz məqalələrinizlə bu tarixin qaranlıq səhifələrini üzümüzə açır, bilmədiyimiz nəçə-neçə mətləbdən bizi əgah edirsiniz. Nə qədər məşhur ləzgi varmış! Onların hüsnərindən, böyük əməllərindən

oxuduqca mənən ucalırıq.

Dilimizin, mədəniyyətimizin, adət-ənənələrimizin qorunub saxlanmasında və inkişaf etdirilməsində qəzetin hədsiz dərəcədə böyük rolu var. Amma bəzən mənə elə gəlir ki, gündəlik həyatımızda nə isə çatmır. Çatışmayan ləzgi dilində televiziya verilişləridir. Hüquqi, demokratik dövlət quruluşumuz indiki dövrdə respublikamızda yaşayan ayrı-ayrı xalqların dillərində televiziya verilişlərinin

təşkili son dərəcə vacibdir. Bu, bizə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının verdiyi hüquqlardan geniş istifadə etməyə, dilimizin və mədəniyyətimizin inkişafına nail olmağa imkan verir. Bu, təkcə mənim arzum deyil, minlərlə həmvətənimizin istəyidir. İnənirəm ki, demokratik yolla irəliləyən müstəqil respublikamızda bu məsələ də tədricən öz həllini tapacaq.

humayət СƏФƏРОВА.

Са къуз чазни аквада экв,
Гъамиша мичиз амукъич.

Стлал Сулейман.

İNKİŞAF EDƏCƏK

■ "Azərbaycan Respublikası regionları - nin sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı (2004-2008-ci illər)" ilə əlaqədar ölkəmizin ayrı-ayrı bölgələrində konkret işlər görülməyə başlanıb. Proqramda nəzərdə tutulduğu kimi Quba, Qusar və Xaçmaz rayonlarında da sosial-iqtisadi sahələrdə xeyli inkişaf olacaq.

QUBA

2004-2008-ci illərdə Quba rayonunda meyvəçiliyin, taxılçılığın, heyvandarlığın inkişaf etdirilməsi üçün mühüm tədbirlər həyata keçiriləcək. Emal sənayesinin inkişafına diqqət artacaq. Dağlıq ərazilərdə kənd təsərrüfatının inkişafının təmin edilməsinə və əhalinin həyat səviyyəsinin yaxşılaşmasına qayğı göstəriləcək.

Yaxın üç-dörd il ərzində Quba şəhərinə su xətti çəkiləcək, əlillər və şəhid ailələri üçün 12 yaşayış binası inşa olunacaq.

Qələdzü kəndində 240 şagirdlik, Səbət kəndində 192 şagirdlik, Susay kəndində 240 şagirdlik məktəb binaları tikiləcək. 2 məktəb əsaslı təmir olunacaq, 4 məktəbdə 320 şagirdlik 16 əlavə sinif otaqları tikiləcək.

QUSAR

Taxılçılığın və heyvandarlığın, konserləşdirilmiş meyvə-tərəvəz məhsulları istehsalının inkişaf etdirilməsindən ötrü əsaslı tədbirlər görülməkdə. Təbii sərvətlərdən səmərəli istifadə və əhalinin məşğulluğunun təmin olunması üçün konkret işlər görülməkdə. Arçılıq daha da inkişaf etdiriləcək.

2005-ci ildə Şahdağ Milli Parkının yaradılması, əhaliyə mədəniyyət xidmətinin yaxşılaşdırılması, 2004-2008-ci illərdə yeni tibb müəssisələrinin tikintisi nəzərdə tutulub.

həmin dövrdə Qusar və Samur çaylarında sahilyeriyə işləri aparılacaq. Samur çayında baş su götürücü qurğunun təmir-bərpası, Samur-Abşeron kanalının 27 kilometrlik hissəsinin təmir-bərpası, təsərrüfatlararası kanalların yenidən qurulması təmin ediləcək.

Avaran kəndində 192 şagirdlik, Xürel kəndində 240 şagirdlik, Kiriq kəndində 240 şagirdlik məktəb binaları tikiləcək, 6 məktəb əsaslı təmir olunacaq, 1 məktəbdə 40 şagirdlik 2 əlavə sinif otağı istifadəyə verilməkdə.

XAÇMAZ

Meyvəçiliyin, taxılçılığın, tərəvəzçiliyin, heyvandarlığın inkişaf etdirilməsi ilə əlaqədar kompleks tədbirlər görülməkdə. Balıqçılığın və balıq emalı sənayesinin müasir texnologiya əsasında yenidən qurulmasına nail olunacaq.

10 kənddə içməli suya tələbatı ödəmək üçün artezian quyuları qazılacaq. Quşçuluq sənayesi bərpa ediləcək. Üzümçülük və şərabçılıq inkişaf etdiriləcək.

2005-ci ildə əlillər və şəhid ailələri üçün yaşayış binaları tikiləcək. 2007-ci ildə əlillərin bərpa mərkəzi inşa olunacaq.

Rayonda turizmin inkişafı ilə əlaqədar xüsusi tədbirlər həyata keçiriləcək. Yeni tibb müəssisələri tikiləcək. Nabran qəsəbəsində 80 nəfərlik "Flamingo" beynəlxalq turizm mərkəzi yaradılacaq.

Hər biri 240 şagirdlik Çiləgir kənd orta, Çarxıuşçuluq kənd əsas və Bostançı kənd orta məktəb binaları tikiləcək. 5 məktəb əsaslı təmir olunacaq. 4 məktəbdə 240 şagirdlik 12 əlavə sinif otaqları inşa olunacaq.

(Əvvəli qəzetimizin 23 fevral 2004-cü il tarixli sayında)

QARANLIQ SƏHİFƏLƏR

■ Şairin həyat və yaradıcılığının qaranlıq səhifələrini arayanda öncə onun yaşadığı dövrdə baş vermiş hadisələri, tarixi şəraiti nəzərdən keçirmək lazımdır. Bu prinsipə əsaslanıb uzun illər apardığımız axtarışlar nəticəsində ilk dəfə olaraq, Əmirəli haqqında indiyədək araşdırılmamış bir sıra məxəzlər aşkar etdik. Həmin məxəzlər bunlardır: 1) Rusiya Mərkəzi Arxivinin materialları (ЦАР.III отд. 4 эксп. д. 150. Показание руководителя Кубинского восстания Гаджи Мамада во время следствия после его ареста.) 2) Rusiya Mərkəzi Dövlət Hərbi Tarix Arxivinin materialları (ЦГВИА. ф. ВУА. д. 6210. л. 16; д. 6356. л. 13-39; д. 6512. л. 15-30) A.F.Desimonun "Исторические сведения о бывших вольных общинах Кубинской провинции, составляющих ныне Самурский округ" oçerki ("Северная пчела" журналі, 1837-ci il.). 4) 1913-1918-ci illərdə "Djaridat Dağıstan" qəzetinə redaktorluq etmiş Dağıstan alimi Əli Kayayevin "Dağıstan alimlərinin bioqrafiyası", "Təriqət və Dağıstanda müridizm" əsərləri (Rusiya EA Dağıstan EM-nin Tarix, Dil və Ədəbiyyat İnstitutunun əlyazmaları fondu, iş 1678).

Bu məxəzlərdəki məlumatlar bizə Əmirəli Tihirjalvinin şəxsiyyətini, onun niyə silaha sarıldığını, müstəmləkəçilərlə necə mübarizə apardığını, Sibirə niyə sürgün edildiyini, həmçinin şairin Şeyx Məhəmməd Yaraği, İmam Qazıməhəmməd və Şeyx Şamil kimi tarixi şəxsiyyətlərlə münasibətlərini müəyyənləşdirməyə imkan verir.

Arxiv materiallarından görüldüyü kimi, Əmirəli Qubada 1810-cu ilə kimi təhsil alıb. Yerli əhalinin çar generallarına müqavimət göstərdiyi 1810-1811-ci illərdə o, doğma kəndində idi. O vaxtdək haqsızlığa qarşı mübarizənin yalnız şahidi olan Əmirəli 1815-ci ildə bu hadisələrin bilavasitə iştirakçısına çevrilir. Bu da səbəbsiz deyildi.

1815-ci ildə çar generalı Quryev Quba əyalətinin Yargun (həzrə) kəndini tutmaq, burada hərbi qurğular yaratmaq, sonra isə Samur dərəsinin kəndlərini ələ keçirmək istəyir. O vaxt bölgədə böyük nüfuza malik yargunlu Xanbutay bəy generalın yanına bir neçə ağısaqqal gəndə-rək xahiş edir ki, kəndi döyüş meydanına çevirməsin. Bəyin xahişindən xoşu gəlməyən general deyir: "Bizim borcumuz ordunu yeritmək, sizin borcunuz isə itaət etməkdir." Belə ultimatum Xanbutay bəyin xoşuna gəlmir və o, Yargun, Əcəxür, Zuxul, Tihirjal və başqa kəndlərin əhalisini ayağa qaldıraraq 5 minədək döyüşçü toplayır. Ayrı-ayrı dəstələrə zuxullu hacı Əli Əsgər, tihirjallı Əmirəli, imamqulukəndli Əbdürrəhman, qubalı Məhəmməd və axtılı İbrahim rəhbərlik edirdi. Rus zabitlərinin etiraf etdikləri kimi, Xanbutay bəyin seçdiyi taktika və ləzgilərin döyüşkənliyi çar qoşununa baha başa gəlmişdi. A.F.Desimonun yazdığı kimi, rus generalları "Quba əyalətinin ləzgiləri heç vaxt öz torpaqlarından qoşunların keçməsinə yol vermirdi" sözlərini unutmuşdular. Həmin döyüşlərdə iştirak etmiş polkovnik N.Yuryev demişdi: "... Bu döyüşdə ləzgilər çar qoşunu ilə misli görünməmiş cəsarətlə döyüşdü və hər iki tərəfdən çox qan töküldü". Ümumiyyətlə, hərbi məlumatlardan görüldüyü kimi, 1815-1816-cı illərdə çar generalları Quba və Kürə ləzgiləri ilə döyüşlərdə 27 ober-zabit, 2700 əsağı rütbəli hərbi və əsgər itirmiş, 200-dən çox rus əsgəri kontuziya almışdı.

Son döyüşdə ağır yaralanan Xanbutay bəy müstəmləkəçilərlə mübarizəni davam etdirməkdən ötrü qüvvələri qoruyub saxlamağı məsləhət görür. Ona görə də əsas qüvvə hacı Əli Əsgərin başçılığı ilə dağlara çəkilir. Onlar geri çəkilməyə kimi rus qoşununun qarşısını almaq Əmirəliyə və qubalı Məhəmmədə tapşılır. İki günlük döyüşdən sonra sağ qalan 100-dən çox adam ruslar tərəfindən mühasirəyə alınır. General Yermolov Əmirəli və Məhəmməd də daxil olmaqla 40 nəfəri sürgünə göndərir. Yarı yolda bir neçə nəfər, o cümlədən Əmirəli də qaçmağa nail olur.

Çəza yerinə çatmamış qaçan Əmirəli müvəqqəti olaraq, düşmənin gözündən yayınmağı qət edir və Məkkə ziyarətinə yola düşür. 1817-ci ilin sonunda geri qayıdaraq, Yuxarı Yarağa yollanır. Buraya gələndə o, artıq hacı idi. Yuxarı Yaraq mədrəsəsində oxuyarkən bacarığı, istedadı və sava - di ilə seçilən Əmirəli xalq arasında böyük nüfuz qazanır. Tanınmış ləzgi alimi, fəlsəfə elmləri doktoru, ədəbiyyatşünas və yazıçı Əhəd Ağayev haqlı olaraq yazır ki, ümumləzgi xarakteri daşıyan Yarağ islam mərkəzində Kürə dairəsini hacı Abdulla, Samur dairəsini Abdul həlim, Quba dairəsini isə hacı Əmirəli təmsil edirdi. (Əhəd Ağayev. Məhəmməd Yaraği (rusca), Moskva. 1996. səh. 60-61).

MÜBARİZƏ... YENƏ MÜBARİZƏ

General A.P.Yermolov Şərqi Qafqaz - da "parçala, hökm sür" siyasəti ilə yanaşı özünün belə bir ideyasını da həyata keçirirdi: "Bu ölkədə hər cür qeyri-rus millətlər məhv edilməlidir". (Əsədlə S. Исторические записки об управлении Кавказом. Тифлис. 1909. т. 1. с. 35).

Ləzgilərin "qiyamçı ruhu" onu daha çox hiddətləndirirdi. 1819-cu ildə general I Nikolaya raportunda yazmışdı: "Ləzgilərin azadlıq uğrunda mübarizəsi, müstəqilliyə məhəbbəti və qiyamçı ruhu heyrət doğurur." (ЦГВИА. ф. ВУА. д.

MƏŞHUR LƏZGİLƏR HAQQINDA BİLMƏDİKLƏRİMİZ

"EL DƏRDİNİ ÇƏKƏ-ÇƏKƏ..."

6210. л. 16).

Xalqın "qiyamçı ruhu"nu qırmaq üçün 1818-1823-cü illərdə yerli əhali ilə ağır döyüşlər aparın, iki dəfə - 1820 və 1823-cü illərdə çoxsaylı qoşunla Quba və Kürə üzərinə hücumə keçən general A.P.Yermolov, nəhayət, beş ildən sonra Qubanı bir daha ələ keçirdi və əyalətin hələ tabe olmayan kəndlərinin, həmçinin Kürənin əhalisinə divan tutmaq üçün burada Troitski və Abşeron polklarını, ümumilikdə 70 mindən çox rus zabit və əsgərini yerləşdirdi. Xalqın müstəmləkəçiliyə qarşı mübarizəsinin ruhlandırıcısı və ideya rəhbəri olan Şeyx Məhəmməd Yaraği - ni həbs edib Qubaya göndərməsini Kürə xanı Aslan xandan tələb etdi. Lakin bu, asan iş deyildi. Tiflisə qayıdan general Məhəmməd Yarağının 1825-ci ildə Dağıstan xalqları alimlərinin qurultayını çağıraraq qəzavat elan etdiyini biləndə, ikinci dəfə Aslan xandan şeyxi tutub Tiflisə göndərməyi tələb edir. Lakin xalq öz rəhbərini silahlə qoruyurdu.

Yermolovun yeni həmlələri də nəticə vermir. Əksinə, xalq daha müstəqilliklə mübarizəyə qalxır. XIX əsrin 20-ci illərində Qubada və Kürədə baş vermiş hadisələrin şahidi olmuş A.Runovski yazmışdı: "Biz burada xalqları köhnə qaydada idarə etmək üçün top-tüfəng gücünə müəyyən imkanlara nail olduq. Lakin bununla yerli əhalinin mübariz ruhunu qırmaq mümkün olmadı. Əksinə, onların rus çarına və yerli hakimlərə qarşı nifrəti daha da artdı." (Архив Руновского. Ч. 2. л. 126).

1828-ci ildə Şeyx Məhəmməd Yarağının xeyir-duasını və imam titulu alan Qazıməhəmməd bütün Dağıstanı qəzavata qaldırmaq üçün hər yerə öz adamlarını göndərir. 1829-cu ildə onun Qubaya göndərdiyi adamların fəaliyyəti baş tutmur. Ona görə də Qazıməhəmməd Quba əyalətinin əhalisini ayağa qaldırmağı Əmirəlidən xahiş edir. Əmirəli o vaxt 200 nəfərlik dəstəsi ilə Şeyx Məhəmməd Yarağının təhlükəsizliyini təmin edirdi. O, müəlliminin razılığı ilə bu işi dostu və silahdaşı Alqadar Abdullaya tapşırıb, Qubaya yollanır.

Bu vaxt uğursuzluqlarına görə vəzifəsindən azad olunmuş general Yermolovun yerini çarın Qafqaz üzrə yeni canişini, feldmarşal İ.Paskeviç tutmuşdu. O, imperatora ayrı-ayrı hərbi yürüşlərin lazımı səmərə vermədiyini bildirdəndən sonra I Nikolay birbaşa əmr vermişdi: "Qafqazdakı qoşun hissələrini birləşdirib bütün

Arif bilir neyçün yanar ürəklər, hər ürəkdə atəş olmaz, köz olmaz.

Əmirəli Tihirjalvi

dağlı xalqlara qarşı eyni vaxtda hücumə keçin, dağlıların üsyanlarına birdəfəlik son qoyun, onları həmişəlik tabe olmağa məcbur edin. Bütün torpaqlarını, xüsusən aran ərazilərini, əsas yaşayış məntəqələrini ələ keçirib, onları ərzaq vasitələrindən məhrum edin ki, tabe olsunlar." (Кавказский сборник. Тифлис. 1887. с. 150).

Həmin əmri alan kimi, feldmarşal İ.Paskeviç ilk növbədə müridlərin ideya rəhbəri olan Məhəmməd Yarağini ələ keçirməyi qərara alır və bununla əlaqədar Dağıstandakı rus qoşunlarının komandanı general-leytenant Qrabbəyə xüsusi tapşırıq verir. Ştaps-kapitan K.I.Pruşanovskinin yazdığına görə İ.Paskeviç vaxtilə general Yermolovun dəfələrlə cəhd göstərməsinə baxmayaraq, tuta bilmədiyi Şeyx Məhəmməd Yarağini ələ keçirmək üçün bütün vasitələrdən istifadə edirdi.

Əmirəli bu məsələlərdən xəbərsiz idi və gecə-gündüz, yorulmaq bilmədən Quba əyaləti kəndlərinin əhalisinə mübarizəyə səfərbər edirdi. Tezliklə onun səyi nəticəsində bir neçə silahlı dəstə yaradıldı. 4 minə yaxın adamı əhatə

edən həmin dəstələrə yargunlu Şixməhəmməd, zuxullu hacı Əli Əsgər, küsnətli Səlim, xuluqlu Həciməhəmməd və qubalı Usman xəndi rəhbərlik edirdi. Əlavə olaraq, hil və imamqulukənd sakinlərindən də 200 nəfər onlara qoşulmuşdu.

General Qrabbə Şeyx Məhəmmədin təqibdən yayınaraq, Tabasarana gəldiyini eşidir. O, pul verib bir neçə satqının köməyi ilə Məhəmməd Yarağının olduğu yeri dəqiqləşdirir və qəfildən onu yaxalayır. Bu faktı tarixçi V.Potto da özünün "Qafqaz müharibəsi" kitabında təsdiq edir. Yerli əhalidən ehtiyat edən general Qrabbə Məhəmməd Yarağini 500 əsgərdən ibarət müşayiət dəstəsi ilə Tiflisə yola salır. Bir neçə tabasaranlı bu barədə hacı Əli Əsgərə xəbər verir və o da Əmirəlini məsələdən aqah edir. Onlar müəllimlərinə azad etmək üçün Zuxul kəndinin 30 verstliyində rus əsgərlərinin qarşısını kəsirlər. Axtılı Asvarın dəstəsi də quballara köməyə gəlmişdi. Bir neçə saat davam edən döyüşdə çar əsgərləri məhv edilir. Əmirəli və hacı Əli Əsgər şeyxi Asvarın dəstəsi ilə yenidən Tabasarana yola salır.

Müəlliminə azad edən Əmirəli dəstəsinin sağ qalan adamları ilə dağlara çəkilir və bir müddətdən sonra yenidən müəlliminin təhlükəsizliyi ilə məşğul olur. 1831-ci ilin avqustun əvvəllərində 200 atlı ilə Tabasarana gələn imam Qazıməhəmməd burada Şeyx Məhəmməd Yaraği ilə görüşür və onun evində qalır. Hələ Yarağ mədrəsəsində oxuyarkən şeyxin qızı Hafisata vurulmuş Qazıməhəmməd müəlliminə onun qızı ilə evlənmək istədiyini bildirir. Məhəmməd Yarağının xeyir-duası ilə cavanların toyu olur. Bir neçə gündən sonra imam müəlliminə də götürüb Avaristana qayıtmağı qərara alır. General Qrabbenin duyduğu düşüncüyü bilən Qazıməhəmməd təbiri tərpənməyi qərara alır. O öz dəstəsi ilə Məhəmməd Yarağini gizli yollarla Avaristana aparır. Əmirəliyə isə izə düşmüş rus əsgərlərini azdıрмаğı tapşırır. Yarı yolda Əmirəli öz dəstəsi ilə sayca bir neçə dəfə çox olan çar əsgərləri ilə vuruşmalı olur. Bu döyüşdə yaralanır və Qrabbənin əlinə keçir. Şair feldmarşal İ.Paskeviçin əmri ilə Sibirə sürgün edilir. Əmirəli sürgünə yola düşərkən heç nəyin onu mübarizədən çəkəndirə bilməyəcəyinə işarə edərək yazmışdı:

Gözəl ellər, Əmir kimi arifə, Sibir nədi, sürgün nədi, qal nədi?

Müzəffər MƏLİKMƏMMƏDOV. (Ardı var)

1934-cü ilin baharı idi. Şaxtali-boranlı qışdan sonra insanların könlünə bir ilıqlıq gəlmişdi. Şahdağın qarı əridikcə təbiət oyanır, torpaqda bərəket cücərir. Dağlar qoynunda yerləşən Əniğ kəndinin camaatı da bahar qayğıları ilə yaşayırdı. Martin 10-da Şıxanməd kişinin ailəsində 6 qızdan sonra ilk oğlan uşağı dünyaya gəlmişdi. Ona İbraxim adını qoydular.

Kiçik yaşlarından atasını itirən İbraximlilə yetimlik çarxına çəkmişdi. Kövrək uşaq ürəyini qəmlər yıxırdı. Yetimlik azmış kimi insanlara səfalət, aclıq gətirən Böyük Vətən müharibəsi onu həyat sınağına çəkdi. Lakin bunlar onu "qarğı at" sürməkdən, kirşə ilə sürülməkdən, güllü çəmənlərdə ayaqya-lın gəzərək öz ömrünün çəhəmlərini aşmaqdan məhrum etmədi.

14 yaşından kolxozda işləyən İbraxim Əniğ kənd orta məktəbini bitirib 1952-ci ildə ikillik Quba Müəllimlər İnstitutunun fizika-riyaziyyat fakültəsinə daxil olur və 1954-cü ildə oranı bitirərək, Bakıya gəlir. Həmin il Azərbaycan Dövlət Universitetinin fizika-riyaziyyat fakültəsinə daxil olur. O, tələbəlikdə riyaziyyat elminə olan böyük həvəsi ilə seçilir.

Bir az vaxt tapan kimi doğma Əniğə tələsirdi. Burada onun yolunu anasından başqa Ağabanu adlı bir qız da həsrətlə gözləyirdi. 1959-cu ildə o, bu qızla ailə həyatı qurdu. Universiteti bitirən İbraximlil təyinatla Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Riyaziyyat və Mexanika İnstitutuna göndərilir və kiçik elmi işçi vəzifəsində çalışır.

1960-cı ildə onu Azərbaycan Elmlər Akademiyasının hesablama Mərkəzinə keçirirlər. hesablama Mərkəzi tərəfindən gənc mütəxəssis təhsilini davam etdirmək üçün Kiyev şəhərinə aspiranturaya göndərilir.

O, Kiyev Dövlət Universitetinin "Ehtimal nəzəriyyəsi və riyazi statistika" ixtisası üzrə məqsədli aspiranturaya daxil olur.

1963-cü ildə Tbilisi şəhərində keçirilən beynəlxalq elmi konfransda etdiyi çıxış alimlərin diqqətini cəlb edir və bu istedadlı gəncin gələcəyindən xəbər verir.

1964-cü ildə Ukrayna Elmlər Akademiyasının Riyaziyyat İnstitutu, Kibernetika İnstitutu və Baş Astronomik Observatoriyası institutlarının birləşmiş müdafiə şurasında ehtimal nəzəriyyəsi üzrə namizədlik dissertasiyasını müvəffəqiyyətlə müdafiə edir.

1964-1968-ci illərdə o, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Kibernetika İnstitutunda baş elmi işçi vəzifəsində işləmişdir.

1968-1970-ci illərdə D.Bünyadzadə adına Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı Institu-

tunun ali riyaziyyat kafedrasında baş müəllim vəzifəsində çalışmışdır. 1971-ci ildə o, dosent seçilir.

1977-ci ildə Ukrayna Elmlər Akademiyasının Riyaziyyat İnstitutunun elmi şurasında doktorluq dissertasiyasını müdafiə etmiş İbraximləv ehtimal nəzəriyyəsi və riyazi statistika sahəsində respublikamızda ilk elmlər doktoru və professorudur. Bu sahədə onun elmi axtarırlarının nəzəri və praktiki cəhətdən nə qədər dəyərli olduğu-

nu bu sahənin mütəxəssisləri yaxşı bilirlər.

İbraximləv müəllim 1978-ci ildən Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı İnstitutunun Ali Riyaziyyat kafedrasının professorudur. O, həmçinin Bakı Dövlət Universitetində, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetində, Azərbaycan Dövlət Texniki Universitetində, Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyasında və başqa ali məktəblərdə də işləmiş, indinin özündə də bir neçə institutda mühazirələr deyir.

İbraximləvün ilk elmi kitabı 1980-ci ildə Kiyevdə çap olunmuşdur. Ehtimal nəzəriyyəsi ilə məşğul olan mütəxəssislər üçün nəzərdə tutulmuş bu monoqrafiyanın rəyçiləri akademik V.S.Korolyuk və professor A.Y.Doroqovsov, məsul redaktoru isə Ukrayna Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü N.İ.Portenkodur.

İbraximləv 1988-ci ildə Daşkənddə keçirilən Bernulli adına riyazi statistika və

ehtimal nəzəriyyəsi cəmiyyətinin I Ümumdünya Konqresində "Gauss prosesləri statistikasının bir problemi haqqında" adlı elmi məruzə ilə çıxış etmişdir.

Bir çox beynəlxalq konfranslarda: Tbilisi (1963), Kiyev (1965, 1973, 1999), Vilnüs (1973, 1978, 1981, 1989), Daşkənd (1979, 1986), Bakı (1993) İbraximləvün etdiyi elmi məruzələr Azərbaycan elminin böyük inkişafından xəbər verirdi.

Riyazi statistika üzrə çoxlu monoqrafiyaların, elmi-metodik vəsaitlərin, 100-dən artıq elmi və populyar məqalənin müəllifi olan İbraximləv müəllimin 40-dan artıq əsəri xarici ölkələrdə çap olunmuşdur.

O, Azərbaycan Ensiklopediyasının ehtimal nəzəriyyəsi və riyazi statistika üzrə əsas məqalələrinin müəllifi və məsləhətçisidir.

TANINMIŞ ALİM

Dəfələrlə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının müxtəlif institutlarının ixtisaslaşdırılmış elmi şuralarının üzvü, həmçinin Bakı Dövlət Universitetinin mexanika-riyaziyyat fakültəsinin və tətbiqi-riyaziyyat fakültəsinin müdafiə şuralarının üzvü olmuşdur.

hal-hazırda İbraximləv Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun və Bakı Dövlət Universitetinin birləşmiş doktorluq dissertasiyaları müdafiə şurasının üzvüdür. O, dəfələrlə ABŞ-ın Miçiqaun Dövlət Universitetinə dəvət olunmuşdur.

İbraximləvün əmək fəaliyyəti 1966-cı ildən bu günə kimi Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti ilə sıx bağlıdır. Universitetin elmi şurası professor İbraximləvün Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvlüyünə namizədliyini irəli sürmüşdür.

Dünya alimlərinin onunla bağlı fikirləri:

A.V.Skoroxod (akademik, Ukrayna Respublikasının elm və texnika üzrə Dövlət Mükafatı laureatı, ABŞ-ın Miçiqaun Universitetinin "Ehtimal nəzəriyyəsi və Riyazi Statistika" departamentinin rəhbəri): Professor İ.Ş.İbraximləvün elmi axtarırları riyazi statistika ilə bağlıdır. Paylama parametrləri qiymətləndirmək üçün o, yeni üsullar işləyib hazırlamışdır. Ən çox əhəmiyyətli nəticələr Hilbert fəzasında bir müşahidəyə əsaslanan Gauss təsadüfi proseslərin statistikasına aiddir.

E.F.Sarkov (A.Y.Pelşe adına Riqa Politeknik İnstitutunun tətbiqi riyaziyyat kafedrasının müdiri, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor): - Professor İ.Ş.İbraximləvün təklif etdiyi metodikadan, Gauss tipli təsadüfi proseslərin tədqiqinə aid nəticələrdən təbiətsünaslığın müxtəlif sahələrində geniş istifadə edilir. İqtisadiyyatın çoxlu problemləri üçün də bu nəticələr yaxşı uyğunlaşdırılmışdır.

İbraximləvün tədqiqatlarından iqtisadi sistemlərin dinamikasının təhlilində də istifadə etmək olar.

N.V.Smirnov (Rusiya Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü): - İbraximləvün ehtimalların dəyənətli paylama qanunlarının parametrlərinin qiymətlərinə aid bəzi elmi nəticələrini mexanikanın müxtəlif sahələrinə müvəffəqiyyətlə tətbiq etmək olar.

V.S.Korolyuk (Ukrayna Elmlər Akademiyasının akademiki): - Professor İbraximləvün tədqiqatları Gauss paylamalarının sonsuz ölçü-

lü fəzaların statistikasına həsr olunub. O, sonsuz ölçülü fəzalarda bir müşahidə əsasında paylama parametrlərini qiymətləndirmək üçün müxtəlif üsullar təklif etmişdir.

İbraximləvün böyük elmi nailiyyətləri ilə bərabər, elmi kadrların hazırlanmasında da əməyi çoxdur.

Oz əməksevərliyi, bacarığı, işgüzarlığı ilə seçilən riyaziyyatçı-alim, professor İbraximləvün 70 yaşı tamam olmuşdur. Ona yubiley münasibəti ilə uzun ömür, möhkəm cansağlığı, işində böyük müvəffəqiyyətlər arzu edirik. Qoy, o, bundan sonra da ömrünün xoş günlərini yaşasın, respublikamızda riyaziyyat elminin inkişafına öz tükənməz qüvvə və bacarığını sərf etsin.

Bəybala ƏLƏSGƏROV.

DÜŞÜNMEYƏ DƏYƏR

NIYƏ BİGANƏYİK?

hərdən düşünürəm: Görəsən, nə üçün cəlbində "göy kağız" gəzdirenlərin yeri yuxarılar, varı-dövləti bilik və savad olanların yeri aşağılardır? Belələrinin var-dövlət başlarından aşısa da, Bakının hər tərəfində villaları ucalsa da, bəziləri xarici markalı avtomobillərdə gəzsələr də, heç vaxt xeyriyyəçilikdə yoxdular. Çünki, hacı Zeynalabdin Tağıyev kimi xeyriyyəçiləri heç vaxt yada salmırlar, onlardan ibrət götürmürlər.

Görəsən məmləkətimizin günahı nədir ki, torpağının xeyli hissəsi düşmənlə tapdağında, qocaları vətəndə ölmək üçün bir qarış torpaq həsrətində, qız-gəlinlərinin gözləri yaş içərisindədir? Görəsən, bunların cavabını Dünya bilirmi, yoxsa bizləri sınağa çəkir?

Axı bizim döyüşkən, vətənpərvər xalqımız var. Bunu tariximiz də sübut edir. Bizə bir Korolu nərsi lazımdır. Bircə nərsə bəsdir ki, Azərbaycan xalqı bir qılınc altında birləşib, torpaqlarını geri qaytarsın. Bəs niyə bunu edə bilmirik?

Nəyə görə bir yadelli bizə qonaq gələndə, az qala ona canımızı da verməyə hazır olan bizlər, bir-birimizə qarşı biganəyik? Yadellilər isə bizə qarşı ümumiyyətlə soyuqdurlar. hacı Zeynalabdinin sözləri yada düşür: "Bizdə adamın boynunun kökünü də vursan, sənə səcdə edəcək..."

İndiki zamanda zəngin olmaq böyük fəxr imiş. Biliyi at qalsın başının altında, sonra işlədərsən. Rokfeller demişkən: "Görəsən zənginlik göylərin xeyir-duasını, yoxsa lənətini bəxş edir?"

Bu dünyada incik gəzmək istəmirəm. Arzum budur - haqq-ədalət yerini tutsun. Çöhrələrdə sevinc görülsün. İnsanların üzünə baxanda, xoşbəxt gələcəyə ümid görüm. Bəlkə əlbir olsaq, axtardığımız həqiqəti taparıq?!

Aytac BALAŞQIZI,
Azərbaycan Beynəlxalq Universiteti
jurnalistika fakültəsinin I kurs tələbəsi.

SADƏ İNSANLAR

"HƏYATI SEVƏ-SEVƏ YAŞAYIRAM"

Nədənsə qələm sahibləri sadə insanlar haqqında az yazırlar. Məşhur və tanınmış adamlardan, yüksək vəzifə sahiblərindən, varlı və imkanlı insanlardan fərqli olaraq, onların ələmi də, həyatı da çox sadə prinsiplərə söykənir. Elimizin ağsaqqalı Məsud Tarıqlıyevin dediyi kimi, "sadəlik gözəllik və yüksəklikdir. Sadəlik insanlığın zirvəsidir. Hər insan sadə olmağı, sadə yaşamağı bacarmır. Sadə adamların bir amalı var: zəhmətə, ailəyə, el-obaya bağlanmaq, həyatı sevə-sevə yaşamaq. Ömrümün 68-ci baharında mənə gümrah saxlayan da həyatı sevə-sevə yaşamağımıdır."

Təmkinli və səbrli olmağı ilə diqqəti cəlb edən, üzündən nur yağan Məsud Tarıqlıyev həm də incə yumoru ilə seçilir. O deyir ki, bahar martdan deyil, fevraldan başlanır. Özünlü hamıdan dövləti sayır. "Ən xoşbəxt adam da mənəm" deyir.

Təəccüblə soruşuruq:

- Siz metroda işləyirsiniz, hamıdan necə dövləti ola bilərsiniz?

Gülümsəyib cavab verir:

- Mən metroda 37 ildir ki, işləyirəm.

Həmin illər ərzində bu sahəyə bəslədiyim məhəbbəti, sərf etdiyim zəhməti hansı var-dövlət əvəz edə bilər?

Anladıq: həm zarafat, həm həqiqət. İndi də bahardan söhbət salırıq:

- Bəs baharın fevraldan başladığını nəyə əsasən deyirsiniz?

Təmkinlə cavab verir:

- 1936-cı ilin fevralın 23-də Qusar rayonunun Köhnə Xudat kəndində anadan olmuşam. 1967-ci ilin fevralında isə Bakı metropolitenində işə başlamışam. Mənim üçün hər iki hadisə əlamətdardır və uğurludur. Odur

ki, fevralı ömrümün baharı hesab edirəm. Yaşadığım illərə boylandı qışdan-borandan daha çox bahar yadında qalıb. Çünki xoşbəxt günlərim əzab-əziyyətlə anları qat-qat üstələyib. Qəti yəqin etmişəm ki, insan öz işi, gücü və əməli ilə xoşbəxtliyinə nail ola bilər. Şair demişkən: "Səadət hər kəsin öz əlinədir..." Bu fikirlə tam razıyam.

Bir qədər söhbətdən sonra M.Tarıqlıyevin dediklərinə şərik olursan. Onun həyatda qazandıqları da bunu sübut edir. Böyük Vətən müharibəsi illərində cəbhədə igid rəhbər kimi ad çıxarmış atası Əhməd kişinin yolunu davam etdirmək istəyən Məsud Tarıqlıyev Bakı Statistika Texnikumunu bitirib Azərbaycan Politeknik İnstitutunun avtomatik elektrik rabitəsi fakültəsinə daxil olub. Dostları həmin dövrü "Məsudun hünər ili" adlandırırlar. Çünki o, eyni vaxtda Azərbaycan

Sənaye İnstitutuna da qəbul olunmuşdu. Lakin birincini seçdi.

Bakı metropolitenində M.Tarıqlıyev müxtəlif işlərdə çalışıb: rabitə elektrik montyoru, elektrik mexaniki. Sonra onu İMB və rabitə xidmətinin istehsalat-texniki şöbəsinə keçiriblər və burada mühəndis işləyib. Bir müddət rabitə distansiyasının rəisi vəzifəsində çalışıb. Hazırda "Rabitə-6" sahəsində işləyir, "Gənclik", "Nərimanov", "Ulduz", "Əzizbəyov" stansiyalarına xidmət göstərir. Əməkde fərqləndiyinə görə dəfələrlə təşəkkür alıb. Çoxlu yetirmələri var. Onlardan Müslüm Kərimov hazırda Moskva metropoliteninin məsul sahələrindən birinə rəhbərlik edir.

Kollektivdə böyük hörmətə və nüfuzlu malik Məsud Tarıqlıyev İMB və rabitə xidməti sahəsinin həmkarları ittiqatı komitəsinin sədri vəzifəsində də çalışıb. Əmək adamlarının Moskvaya və başqa şəhərlərə səfərlərinə başçılıq edib. Qabaqcıllardan biri kimi vaxtilə Çexoslovakiyaya gedib.

Bu, onun 37 illik qısa əmək bioqrafiyasıdır. Sadə, təmtəraqsız, amma sevə-sevə yaşadığı bu həyatda beş uşaq atasıdır. Üç qızı və iki oğul oğlu var. Oğlanlarından Emin metroda rabitəçidir. Atası kimi o da işini çox sevir. İkinci oğlu Zaur İstambulda təhsil alır. Nümunəvi ata kimi övladlarının tərbiyəli böyüməsində, savadlı olmasında ötrü əlindən gələni edib. Övladlarının uğurları ona əsl bahar bəxş edir, ömrünü beləcə fərəh və fəxarətlə yaşayır...

Roza HACIMURADOVA.

Чи халкъдихъ тарихда квахъ тийи-дай гел тунвай гзаф къегьалар ава. Абуру чешнелудаказ, гъарада сакла къуллугъ авуна лезгийриз. А ксарин арада ахътинбур ава хъи, абуру чи члалакни медениятдик лугъуз теже-дай къван члехи пай кутуна. Ихътин са инсандикай я зи ихтилат.

И дуньяда тек са мурад авай адахъ: хайи халкъдиз къуллугъ авун. Ашукъ тир ам вичин ватандал, дамахдай ада лезгивилелди. И кланивал адан руьгъдик квай. Ада эвезда затни клан тахъана, риклин сидкъидай къуллугъзавай халкъдиз. Вичин уьмуьр клусни гъайиф татана халкъ паталди серфзавай. Лезги члал вилик тухун патал ара датлана женг члугъазвай ада. Гъакъисагъвилелди зегъмет члугун, вижданлувални ватанпересвал хас тир адаз. Вичин твар виринриз сейли хъайи и камалэгъли Мегъамед Гъажиев тир.

Са гафни авачиз, лезги халкъ савадлу хъунихъ члехи пай кутур и алим Дагъустандин филологиядин илимда вакъиа тир. Гъавилей и илимдин ахътин гел авач хъи, анай М.Гъажиеван хатI, адан гел такурай. Сад лагъайди яз ада чи члалан илимда вичел къведалди садани тупалай тавур гзаф месэляра тамавилелди чирна ва лап къиметлу илимдин кваллахар арадал гъана.

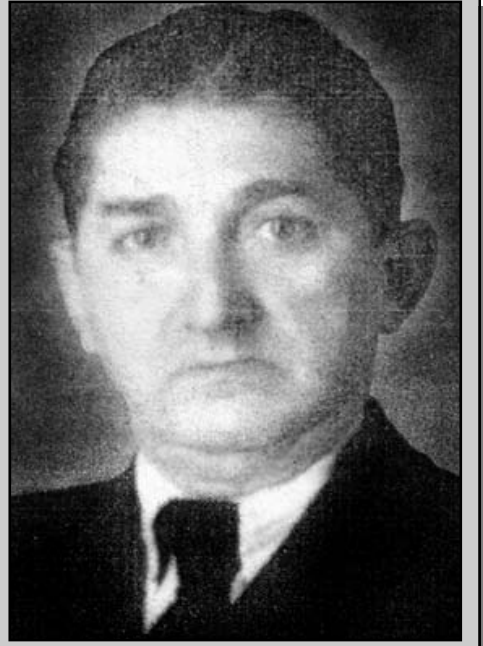
Мегъамед Гъажиев 1887-йисан 10-декабрдиз Дагъустандин Мегъарамдхуре дидедиз хъана. Кел-къинал рикI алаз акур бубади 5 йис тамам хъайила ам Мегъарамдхуруьн мектебдиз ракурна. Ина клелзавай аялрилай ам тек са гъвечивилелди ваь, гъакни алакунралди, хци зигиндалди тафаватлу жезвай. Гъавилей са йисалай муаллимдин меслятдалди ам Алкъвадар хуьруьн мектебдиз ракурна. А девирдин твар-ван авай и мектебда Мегъамеда 5 йисуз клелна. Анаг тафаватлувилелди акъалтI-рай жегъил гада гуьгъунай Къасумхуьруьн училищедиз гъахъна. Инаг куьтягъна, Мегъарамдхуьре жуьреба-жуьре кваллахрал акъвазна. Хуьруьн идарада хъиндар, участковый комиссар ва маъса везифайрал хъайила вичин ватангълийриз гзаф къайгъударвал къалурай ада жемятдин арада члехи гуьрмет къазанмиша.

Лезги, табасаран, къирицI члаларил гъейри урус ва араб члаларни хъсандиз чидай адаз. Гуьгъуьнин йисара азербайжан ва немс члаларални хайи члалал хъиз клел-къхин ийизвай. Рикле муьминвал авай адаз Къуръан хуралай чизвай, араб члалал басмадай акъатнавай ктабар клелзавай. Большевикри мискинар чукурриз араб гъарфаралди акъатнавай вири ктабар цлуз вегъена куз акур Мегъамед и гъахъсузвилериз таб гуз тахъана кваллахалай элячIна. Гъа идалди жегъил гадади большевикрин власть негъзавайди ашкара хъана.

Хуьруьн виридалайни савадлу жегъилдин и гъерекатдикай чпик къала - булук акатай агъсакъалри адаз кваллах гадарун меслят акулна. ЯтIани Мегъамед вичин гафунилай элячIна. Садбуру гафунал клевиз акъвазнавай адал рехнеярни кутуна. Инсанрикай, абурун акваз-такваз дегиш жезвай тлуларикай рикI ханвай, гъахъсузвилер къабулиз жезвачир Мегъамед эхирни ктабрив агатна. Къве йисуз хуьрай санизни акъатна. 1920-йисуз Дербентда муаллимвилдин курсар ахъа хъайила, ам гъаниз рекъе гъатна. И курсари адан уьмуьрдин рекъ тайинарна, адан рикле лезги члалаз муьгъуббатди къил хкажна. Инаг акъалтI-рай Мегъамеда уьмуьрдин эхир-

ЧИ СЕЙЛИБУР

ЧЛАЛАН ЖЕНГЧИ

далди лезги члалан муаллимди хъиз аялри чирвилер гана. Са шумуд йисуз Мегъарамдхуьре ва Къасумхуьре муаллимвиле кваллахна. 1924-йисуз ада Къубада муаллимвилдин курсара клелна ва гъа члалай азербайжан члални хъсандиз чирна. Азербайжандин лезгийрин нугъатди лагъайтIа, вичин девлетлувилелди адан фикир желбна. Дербентдин I категориядин мектебда муаллимвал авур, ликбездин инспекторвиле кваллахай Мегъамеда гъакни немс члал дериндай чирна.

1931-йисалай М.Гъажиева вичин уьмуьр лезги члалан илимдиз серфна. Дагъустандин Педагогикадин Институт акъалтIарна Москвада аспирантурада клелна. 1946-51-йисара ада Дагъустандин Тарихдин, Члалан ва Литературадин Институтда Дагъустандин члаларин сектордиз регъбервал гана, гъакни Дагъустандин Гъукуматдин Педагогикадин Институтда кваллахна.

Михъи рикI авай, йиф-югъ талана гъакъисагъвилелди зегъмет члугъазвай Мегъамед Гъажиев садбур хъиз лайихлу тварарихъни везифайрихъ гелкъвенач. Филологиядин илимда вич са вакъиа тир, гзаф алмирин тарс гайи и инсанди докторвилдин диссертация дунья дегишардайдалай са шумуд варз вилик хъена. 1958-йисан 20-мартдиз 70 йиса аваз рагъметдиз фейи алимди вичелай гуьгъуьниз са члехи институтди тадай хътин ирс туна. Алимдин са анжах эсеррин тварар хъейтIа, члехи ктаб арадиз къведа.

М.Гъажиев лезги члалаз талукъ гафар-ганрин автор я. Лезги халкъди къенин йикъалди менфят къачузвай, гъелени вичин тай авачир, 1950-йисуз басмадай акъуднавай, 35 000 гафуникай ибарат тир "Урус члаланни лезги члалан словарь" ада чи члалаз хкажнавай члехи гуьмбет я. Исятда лезги члалахъ галаз машгъул ксар М.Гъажиеван агъадик галай ктабрикай гегъеншдиз менфят къачузва: "Лезги члалан терминрин словарь", "Лезги члалан

орфографиядин словарь", "Орфография - дин къайдаяр", "Русско-лезгинский школьный словарь" ва мсб.

Адан илимдин ахтармишунрихъ час-парар авач. Лезги члалан фонетикадин къилин месэляра, морфологиядин, синтаксисдин, лексикографиядин, диалектологиядин гзаф проблемаяр тупалай авуна ада. Лексиколог ва лексикограф хъиз адахъ тай авачир. Адан синтаксисдиз талукъ концепция иллаки машгъур тир. Кавказоведри ам Дагъустандин халкъарин алимдин арада виридалайни зурба синтаксис яз гъисабзавай. Адан кандидатвилдин ва докторвилдин диссертациярни лезги члалан синтаксисдиз талукъарнавай бур я. Вичин къве члехи эсерда: "Синтаксис лезгинского языка. Простое предложение" ва "Синтаксис лезгинского языка. Сложное предложение" ктабра ада лезги члалан синтаксисдин къетленвилер гегъеншдиз къалурнава.

Урусин твар-ван авай члалан алим Л.И.Жиркова М.Гъажиеваз лезги члалан зурба алимдиз хъиз члехи къимет ганай, гъакни урус члалай хъсандиз къил акъудзавай камалэгъли хъиз адал гъамиша меслят гъидай. Гъавилей вичин машгъур "Грамматика лезгинского языка" (1941) ктаб клелна адаз къимет гун анжах М.Гъажиевавай тIалабнай. Редактор хъиз М.Гъажиеван зегъметдиз лайихлу къимет гайи Л.И.Жиркова Къафкъаздин члехи алимрикай садан редакторвилелди ктаб акъудун бахтлувал тирди къейд авунай.

Лезги шаиррикай Е.Эминан, С.Сулейманан, Х.Тагъиран эсерар чапдиз гъазурна, абурун гъакъиндай макъалаяр хъейи М.Гъажиев вични хъсан шаир тир. Адан поэзиядин члал михъивилелди, рифмайринни метафорайрин девлетлувилелди тафаватлу жезва. Ам гъакни хъсан переводчик тир. Ада Пушкинан, Тургеневан, Л.Н.Толстойан, Чехован, Горькийдин, Маяковскийдин, Шолохован эсерар лезги члалаз элкьуьрнай.

Дагъустанда М.Гъажиевалай гъейри ахътин са кас авач хъи, 20 йисан къене

ирид йисан ва юкъван мектебрин вири синифар патал хайи члалан учебникар тукьлуьррай. Ам гъакни 30-йисара ахъа хъайи жуьреба-жуьре мектебар патал учебникрин автор я. И ктабар гъам алимдал чан аламаз, гъамни ам дуньядилай фейидалай къуллукъ са шумудра чап хъана. И учебникар М.Гъажиева сифте яз ва текдаказ тукьлуьррайди фагъум авуртIа адан тварцихъ "феномен" гаф гилигна кланзава.

М.Гъажиев хъсан диалектолог тир. Вичин уьмуьрдин эхиримжи йисар ада Къуба диалект чируниз серф авунай. ТIазвай кIвачер гужуналди ялиз-ялиз, ара датлана ам КIларин, Къубадин, Худатин хуьрера къекъведай. Адан "Кубинский диалект лезгинского языка" ктаб и диалектдикай хъенвай гзаф къиметлу эсер я. И эсердалди М.Гъажиева, санлай къачурла, лезги диалектология илимдин бине кутунва.

М.Гъажиев рагъметдиз фейила адан архивдай гзаф къиметлу эсерар жагъанай. Абурун арада "Лезгийрин махар", "Лезгийрин хкетар", "Къуба диалектдиз талукъ материалар", "Лезги члалан пунктуациядин къайдаяр"... тварар алай, гъилин хатIаралди хъенвай кIватIалар авай.

"Члалан битав словарь" (толковый словарь) акъудун алимдин члехи мурад тир. Ада и кваллахдин винел гзаф йисара зегъметни члугунай, анжах ажалди адаз гъиле къур и кар къилиз акъуддай мумкинвал ганач. ЯтIани и рекъай адан веревирдер, дагъустанви лексикографар патал вижевай программа я.

Мегъамед Гъажиев дуньядилай фейидалай инихъ 46 йис алатнава. Анжах адан илимдин кваллахри чпин къиметлувал къедалди хъвена ва мадни хуьн хъийида, вучиз лагъайтIа абур хайи халкъдик, хайи члалак рикI кана, ватанпересвилелди арадал гъанвай бур я.

Седакъет КЕРИМОВА.

Сотни лет назад лезгины, совершая набеги на грузинские деревни, протоптали тропинку из Дагестана в Грузию. Местами она проходит вдоль границы Азербайджана с Дагестаном. Есть даже отрезок, где, стоя на краю обрыва, видишь и Дагестан - он слева, и Азербайджан - справа, и даже границу, проходящую между ними. Этой тропой пользуются до сих пор туристы и местные жители по обе стороны границы. "Лезгинская тропа" даже отмечена на карте. Вся грузинская часть тропы проходит по Лагодехскому заповеднику.

Тропинка начинается в самом Лагодехи. Отсюда до метеостанции - первого пункта назначения - 16 километров. Местные ребята поднимаются за пять часов. Четыре часа - рекорд. Но случается, что здоровые парни уже на полдороги упираются и повернуть назад. Не подготовленный к походу человек, даже без рюкзака, будет подниматься часов 9-10 - дорога очень трудная, хотя на первый взгляд - это всего лишь тропинка в густом лесу. С одним "не подготовленным" связан анекдотичная история: поднявшись на метеостанцию, он позвонил

по мобильнику домой, умоляя родителей продать все и нанять вертолет! "Сам я отсюда уже не спущусь!", "Вертолет" стал почти легендой, свидетельствующей о том, насколько труден путь до метеостанции.

Второй отрезок пути (22 километра) почти полностью пролегает в альпийских горах. Нужно взбираться на горные хребты, спускаться в долины и ущелья, снова подниматься и вновь спускаться.

Здесь везде растет рододендрон. Его собирают и делают из него чай. Альпийский чай это листья рододендрона, иногда еще и смородины или чабреца. Альпийское топливо для чабанов - навоз овец. Альпийский воздух - это многократный усилитель аппетита. Есть хочется даже сразу после еды.

Серпантин лагодехцы называют "пружинками". Звучит забавно, но вот ходить по этим "пружинкам" - дело нелегкое. Кажется, что путь увеличивается в несколько раз. Когда пытаешься идти напрямик, то пони-маешь, что лучше уже петлять по альпийским лугам, чем, задыхаясь, карабкаться напрямик. Кстати, кислородное голодание здесь не ощущается: медленно поднимаясь пешком, постепенно привыкаешь к изменению атмосферы.

"Лезгинская тропа", состоя-

щая по большей части именно из "пружинок", настолько древняя, что во многих местах превратилась в канаву. В дождь такие участки тропы наполняются водой, и ходить по ним особого удовольствия не доставляет. Впрочем, в альпийских горах вы будете мокрым с ног до головы в любом случае - был дождь или нет. Роса здесь очень обильная, а травы высокие.

На вершинах большинство холмов из плоских камней сложены двухметровые столбики, сооруженные чабанами. Кто-то считает, что это помогает чабанам ориентироваться при перелете скота, другие же шутят, что чабанам просто делать нечего.

Нудо сказать, что сам маршрут гораздо красивее, чем его конечная точка. А конечная точка маршрута - озеро на высоте почти 3500 метров над уровнем моря. На две трети оно наше, на одну треть - российское.

Рядом, чуть ниже - и слева, и справа - есть еще озера. Одно из них - с плавающими островами. На таком острове может одновременно находиться человек пять, и он даже не покачнется. Летом, после таяния снегов, в озере растет уривень воды, она подмывает основание части берега, и новый кусок земли с травой пускается в свободное плавание.

Всего здесь около восьми озер. Каждое красиво по своему и только издали. Вблизи обнаруживаешь, что в слишком холодной и неглубокой воде плавают уйма лягушек, а дно покрыто слоем ила, ходить по которому не очень приятно.

Погода в горах меняется быстро. Только что выглянуло солнце и было жарко, как на пляже, а сейчас уже холодно как на Северном полюсе. Но лучше уж холод: на солнце в горах наверняка обгоршишь так, как никогда не сможешь обгореть на море.

Но самое странное чувство я испытал, стоя у истока реки. Ты знаешь, что внизу она полноводна и сильна, может снести целую деревню, выворотить с корнями вековые деревья, обрушить скалы... А тут прозрачный ручеек, из которого пьешь ледяную воду, стоя на коленях.

Каждого из нас поражали разные вещи. Кто-то, уже на обратном пути, задумчиво сказал: "Не понимаю, как лезгины могли совершать свои набеги. Пройти такой путь, украсть красавиц и бегом возвращаться обратно..."

Гига ЧИХЛАДЗЕ, Тбилиси.

ЦИЙИВИЛЕ

МАДНИ ПАРА ЖЕЗВА

Къвердавай къецепатан уьлквейри Азербайжандиз мадни пара инвестиция гузва. Алатай йисуз СНГ-дин уьлквейрин арада инвестиция виридалайни артух хъанвайди чи республика я - 71 процент. 2002-йисан делилрив гекъигайла, и рекъем Гуржистанда 68, Эрменистанда 41, Беларусда 18, Молдовада 16, Урусатда 12,5, Къиргъизистанда 9 процент я. Алай вахтунда Азербайжан мадаравилин рекъей ара датлана вилик физвай уьлквейрин жергедик акатзава.

ЭЦИГУНРИН АРА АТИУЗВАЧ

Къве йис виликан делилрив гекъигайла, Азербайжанда цийиз эцигнавай квалерин къадар 60 процентдилай гзаф хъанва. Цийи квалерикай 2560 Билесуварда, 2021 Фуьзулида, 150 Агъдамдин Ерги поселокада, 126 Шемкирдин катуниз мажбур хъанвайбур яшамеш жезвай поселокада, 160 Бакудин Рамана поселокада эцигнава.

Санлай республикадин агъалийри цийи квалер эцигун патал 321,3 миллиард манат пул серфнава. Анжах 2003-йисуз эцигнавай квалерин умуми яшайишдин майдан 1 миллионни 254 агъзур квадратметр къван я. Алатай йисуз Бакуда, Генжеда, Сумгайтда, Ленкоранда, Къубада, Абшеронда, Агъдашда, Къазахда генани гзаф квалер эцигна.

ЭЛКЪВЕЙ РЕХЪ

Азербайжандин кеферпадни къиблепад галкърдай цийи рехъ Бакудин къерехдай тлуз фида ва шеърдиз гъахъзавай рекъерик какахъдач. Ихътин рехъ кутун арабрин Абу-Деби фондуну хиве къунва.

Садхъанвай Арабрин Эмирликин меркез тир Абу-Дебида чи республикадиз 10 миллион доллар кредит гун патал икърар кутлуннава. Санлай цийи рехъ кутун патал 28,4 миллион доллар къван пулун такъатар герек я. Чи республикади рекъиз анжах 3,8 миллион доллар пул серфда. Идалай гъейри Куьвейтдин Мадаправал Вилик Финин Фондунини Азербайжандиз куьмек гуда.

ДАРМАН ЖАГЪУРИЗ ЖЕЗВАЧ

Иракда америкавийрин аскерин аксина женг члугвазвай цийи къуватар пайда хъанва. Ибур баябандин тиветвер я. И завалри аскерар класиз, абурук хамунин начагъвилер кутазава. Цийи начагъвал акадай аскерар хци тлалди къазва, гзаф яхун жезва, абурун хамуна пис лекеяр эмелдиз къезва. Гъелелиг алмиривай и начагъвал сагъариз жедай дарман жагъуриз хъанва. Цудралди аскерар лагъайтла, рекъидай гьалда ава.

ПАПИРУС ГАДАРДА

Алай вахтунда Англияда папирус гадариз кланзавайбуруз куьмек гун патал цийи рекъер жагъурзава. Уьлкведин алмирар никотиндиз акси вакцин арадал гъиз алахънава. И рекъе абуру са къадар агалкъунарни къазанмишнава. Са шумуд раб ягъайдалай гуьгъуьниз папирус члугвазвайда ам гасятда гадарзава. "Таник" твар алай цийи препарат 2007-йисуз маса гун къетI авунва.

БИШИ ЖЕЗВА

Европадин отоларингологар клева гъатнава. Абурук къалабулух кутунвайди жегъил несил къвердавай биши хъун я. Духтуррин фикирдалди, ихътин гьал арадал атунин килин себеб дискотекаяр ва концертар я. И мярекатар лугъуз тежедай къван ван алайбур, ванцин гуж 100 децибилдилай артух тирбур я. Ихътин ван - ци 40 сят къван вахтунда инсан биши ийизва.

Къел гьардан жуван риклик кланда.

Лезги халкъдин мисал.

ДУЪРИЯДИН ЧЛАЛАР

Дуърия РАГЪИМОВА,
Дагъустандин халкъдин артист

Дуърия Рагъимова! Хайи халкъ ва меденият патал вичин уьмуьр серф авур лезги тават! Гзаф йисара гъакъисагъвилелди зегъмет члугуна Дагъустандин халкъдин артист хътин лайихлу твар къачур члехи сеняткар! Чи халкъдин манийрал чан ххай, чи авазар виринриз сейли авур, хайи муьзыка вилик тухунин кардик лугъуз тежедай къван члехи пай кутур лезги билбил, чахъ авай са Дуърия!

Шумудни са йисара Стлал Сулейманан тварунихъ галай Лезгийрин Гъукуматдин Муьдрамтеатрда клалахай Дуърия Рагъимовади алай вахтунда Дербентда Азербайжан Драмтеатрда клвалахзава. Лезги драматургрин эсерар азербайжан члалаз, азербайжанви авторрин эсерар лезги члалаз элкьурзавай Дуърияди хайи члалалди лирикадин шиирарни теснифзава. Агъадихъ чна ада чи редакциядиз ракъурнавай са шумуд шиир чапзава.

ГЪИНВА ВУН?

Дарих я зун ви дидардихъ азизди, Хабар къванни ваз гьалдикай аван зи? И начагъдиз чара авач, лугъумир, Вал ала вил, вав гва анжах дарман зи.

Гъед яз гузмач за ишигъ мад чилериз, Валай гъейри сад аквадач вилериз. Гъикъван гагъди килигин ви рекъериз, Ша, агакъа начагъдив вун, лукъман зи!

Вун галачиз михъдач вилин накъвар за, Квадарнава гъамишалух ахар за, Ахъа тунва къе ваз риклин раklar за, Бес гъинва вун, я рикI алай мугъман зи?

ХУЪДА РИКIЕ

Муьгъуьббатди кайи касди рикливай Хуьда рекъер, ашкъидин дерт къатлана. Садни тахъуй кланивилин рекъивай, Мурад къилиз акъудизни тахъана.

Зи гафарин ван хъухъ ваз, зи масанди, Къуй хъурай чи уьмуьр михъиз хъсанди, Дуъриядиз чида къадир инсандин, Багъа твар за хуьда рикле датлана!

ЗАЗ ВУН АКВАЗВА

Им вучтин сир ятIа, вучтин алапат, Пакаман ярарай заз вун аквазва. Зи рикле цIай къуна кузва муьгъуьббат, ЦIаярин зварарай заз вун аквазва.

Ви чанда гъатнавач кланивилин тIал, Амма зи ашкъи я заз дертни завал, Минет хъуй, ягъияр хъуьруьрмир на зал, Гъед хъана цаварай заз вун аквазва.

Завай ваз ахъайиз хъанач риклин сир, Гунагъкар хъанва зун, им я зи тахсир. Вуч ийин, тежервал мураддин эхир, Манийрин чIаларай заз вун аквазва!

ЦИЙИ КТАБ

И мукъвара Бакудин "Зия-Нур-лан" чапханади вич лезгийрин жегъил шаирин жергедик акатзавай Гуьлбес Асланхановадин "Вун риклеваз" твар ганвай шиирин ктаб басмадай акъудна. 2003-йисуз Дагъустандин Гъукуматдин Университетдин Дагъустандин филологиядин факультет акъалтIарай Гуьлбес Асланханова алай вахтунда гъа университетдин аспирант я.

Сифте яз шиирар кхьинин рекъей вичихъ алакьунар авайди "Самур" газетди винел акъудай Гуьлбес и рекъей вилик финиз куьмек гайидини чи редакция хъана. Сад лагъай гилера адан шиирар "Самур"да чап хъана. Гуьгъуьнай Гуьлбесан шиирар чи редакцияди туькьурна 2000-йисуз басмадай акъудай "Акъата шегъредиз" кIватIалдик акатна.

Ктаб арадал гъун патал жегъил шаирдик руьгъ кутурдини "Самур"дин коллектив хъана. Аквазвайвал, ктабдин редактор М.Меликмамедов, сифте гаф кхъейди С.Керимова я.

Вичин сад лагъай ктабалди жегъил шаир чи поэзиядиз цийи фикирар, цийи рангар гъиз, клелдайбуруз хайи чил, хайи чIал кланариз алахъзава. Г.Асланхановадин лирикадин шиирар муьгъуьббатдин михъи ва умун гъиссер вине къазвай, кланибурувай вафалувал тIалабзавай, поэзиядин такъатрикай бажарагъдалди менфят къачуна, везинлу чIалалди кхъенвай, рикI хъуьтуьлардай чIалар я. Са гафни авачиз, яратмишунрин рекъе шаирдин сифте ва кеврек камар къвердавай мягкембур жеда ва ада мадни

хъсан шиирар кхъида. Сифте гафуна къейд авурвал, Гуьлбеса клелзавайбурун вилик жавабдарвал гъисс авуна гъиле къелем къунва. Поэзиядиз машгъулат ва я машгъур хъунин рекъерикай сад хъиз килигзавай жегъилрилай тафаватлу яз, Г.Асланхановади ам вичин риклин ван, залан пар ялун хъиз къабулнавайди "Вун риклеваз" ктаб клелай гъар сада къатлунда.

"Теснифда за" шиирда жегъил шаирди кхъенва:

*Теснифда за халкъдиз шиир,
Жедалди зи царар хуш.
Зун гафунлай элячI тийир
Лезги руш я, лезги руш!*

Ваз мадни члехи агалкъунар тIалабзава чна, лезги руш! Вуна эхирдал къван гафунлай элячI тавуна, клелдайбурун риклер шаардай цийи ктабар арадал гъидайдан чIалахъ я чун.

"САМУР"

ХКЕТ

Муьгъмандал рикI алай са эчлех - ви авай. РикI михъи, суфра ачух тир и касдин кIвализ мукъва-къилияр, ярар-дустар фад-фад илифдай. Адани гъар гилера гьер туклуна, мугъманриз тIуьн-хъун гана, гуьрметдалди абуру рекъе твадай. Са ахъегъвини ара-ара къведай и кIвализ. А касни гъамиша рази яз хъфидай инай.

Къарикай са къуз эчлехвидин рикел вичин ахъегъви хванахва акъалтда. Ада вичин папаз лугъуда: - Заз Ахъегъин базардиз маса гудай шей-шуй тухуз, гъакли жуван хванахвадал къил члугваз кланзава, къари.

Гъа икI азим паярни къуна Ахъегъиз рекъе гъатда кас.

Алишверишдик къил какахъай адал базарда гъа ахъегъви дуьшуьш жеда. Абуру куьгъне дустар хъиз гуьруьшмиш жеда, жузун-качузунар ийида. Анжах ахъегъвиди мугъмандиз кIвализ теклифдач. "Шегъердин чкада гъасятда мугъман къабулун регъят кар туш, герек тир гъазурвилер авуна, ахпа эверда жеда заз ада", - фикирда къуьзуьда.

Са шумуд югъ алатда, амма ахъегъвидин суракъ акъатдач. Муьжуьд лагъай юкъуз экуьнахъ базардиз атай ахъегъви дустунив къайидаказ рахада ва мадни адаз кIвализ ша лугъудач. Ахъегъвидин чанди цIай къада:

- Хийир хъуй, за гъар гилера гьер туклуна вун илифарда, амма вуна заз садра къванни кIвализ ша лугъузвач хъи?

Касди атIай жаваб вугуда: - Ахъегъин базарда экуьнахъ фад ваз салам гун са гъерейни тушни?

Желил ЯЛАМАВИ.

“САМУР” ДИН МЕКТЕБ

"ЗУН ВАТАНДИН ХВА Я УЪТКВЕМ"

ЗАБИТ РИЗВАНОВАН ШИИРРИКАЙ ВЕРЕВИРДЕР

■ Гьар цуькведихъ вичин атир, гьар билбилдихъ вичин мани ава. Гьар инсандихъни вичин рехъ, фагьумар, къатлунар ава. Шаирарни гьакI я. Гьар шаирдихъ вичин шиират авайди я. Халкъди вичиз клани шаир гьамиша риклел хуьда, адан шиирар хуралай эзбериз, чпин веледривни агакъарда. Ихътин шаиррикай садни элдин рекъе шем хьиз куькьунай, чирагъ хьиз кайи Забит Ризванов я. Ам ватан, халкъ клани ватанперес шаир я. Ада лезги халкъ, лезги чил, лезги Ватан паталди вичин уьмуьр серфна. Сеняткар лезги чилин ва тлебиатдин ашукъ тир. Самур вацI Забитан риклин тIал тир. Самур вири вацIарилай гуьрчек яз къазвай шаирди кхьенай:

*Ачкаррин ван гьатнава и тамара,
Тапахъанриз герек затI туш герчеквал.
Гьа авазар къугъвана чи дамарра,
Квев гекьигин за Самурдин гуьрчеквал?..*

Дуьз я, Самур гьар са лезгидиз клани вацI я. Самур вацI лезги чилин символ я, ярашукъ я. Чи берекатлу чилерал чан гьизвай Самур вацI галачиз лезгидивай яшайиш, уьмуьр гьализ жедач, вучиз лагъайтIа гьар са лезгидин дуланажагъ, яшайиш и вацIун целди мумкин жезва.

Лезги чилин чиг ацукъай яйлахар, къайи булахар, берекатлу чуьллерни Самур вацIуз буржлу я:

*Силибирар, чиг ацукъай яйлахар,
ВацIар ава, авазва чакъ гьуьлерни.
Гьисаб жедач чи чилерал булахар,
Берекатлу я гьамиша чуьллерни!*

*Ни лугъуда гьевчибуьр я чилер чи,
Гьевчи чилел члехи Самур жедани?
Фялевили лигимнава гьилер чи,
Гьевчи рикле члехи сабур жедани?..*

Лезги чилел яшамеш жезвай гьар са инсан шаирдиз азиз я. Инсанрикай кхьизвай шаир са мус ятлани вичин къисметдиз рагъ къведайдан чIалахъ я:

*Инсанрикай кхьиде за авазар,
Маниярни зегъметдикай жедэ зи.
Яшайишда гьатайтIани аязар,
ГьикI хьайитIан къисметдиз
рагъ къведа зи.*

Забит Ризванов шаирвал вине къазвай сеняткар я. Адан шиирра шаирвилекай, асул шиирдикай маналу цIарар, гафар гзаф жагъиде чаз. Ада вичин шаирвилел, шииррал дамахзава. "Гьинал-гьанал" шиирда сеняткарди вич халкъдин мелерихъ, мехъеррик квай, гьинал-гьанал вичин шиирар клелиз риклин клусар элдиз пайзавай са инсан тирди малумарзава:

*Кимерални, рекъерални жедэ зун,
Шад кас алай чкадал за мехъерда.
Ша талганмаз, элдин патав къведа зун,
Герек чIавуз за гьадазни эверда.*

Халкъдик, лезги элдик рикI кузвай шаирди шиирар анжах хайи халкъ паталди ваъ, вири инсанар паталди кхьейди я. Адаз и дуьнья, и дуьньяда яшамеш жезвай вири инсанар, абурун яшайиш, дуланажагъ ишигълаван яз акваз кланзава.

Шаирди инсандиз рехъ къалурзава, абуруз къисметнавай и куьруь уьмуьр кланариз алахъзава, инсанрик члехи руьгъ кутазава, абуруз ажузвилеиз ваъ, виклеговилиз эверзава. Инсан инсандиз арха хьана кланда. Женгчи, виклегов ксариз арха хьун шаирди виридавай тIалабзава. Эгер инсан инсандиз арха хьайитIа, ам дагъларайни тик экъечIда. Ватан клан хьун гьар са инсандин буржи я. Ватан маса гузвай, арха авачир инсан шаирди ажуз, усал жедэ лугъузва. И дуьньяда игит ксарин, халкъ паталди женгчилвалзавай ксарин тIвар амуькъа лугъузва шаирди "ТIвар амуькъа" шиирда:

*Архасузди жедэ ажуз,
Им бубайрин мисал тушни?
Ватан маса гудай итим
Усалрилай усал тушни?*

*Балклан рекъе кьейитIани,
Саламат яз пар амуькъа.
И дуьньядал ажуздан сур,
Игит касдин тIвар амуькъа!*

Забит Ризванов игит кас тир. Ада галат тавуна элдиз риклин сидкъидай къуллугъна. Ватан, эл паталди яшамеш хьайи шаирди вичин уьмуьр, вичин гьар са декъикъа лезгивал хуьн паталди, лезги халкъдиз гьахъвал, дуьзвал чирун паталди серфна. Сеняткарди асул шаирдин уьмуьр булахдив гекьиззава:

*Амма булах галатзавач
Уьмуьр патал, чун паталди.
Кьур рекъелай алатзавач,
Адан михьи, адан серин
Яд къуд патаз алахъзава.
За шаирдиз ухшарда ам,
Ватан патал, эл паталди
Галат тийиз,
Кьур рекъелай алат тийиз
КIвалахзавай!*

Ватандал ашукъ тир шаирди икI лугъузва:

*Зи манийрин мана-метлеб
Ислягъвал я, абадвал я.
Зи ватандин, хуьруьн - кIвалин
Кьулайвал я, абадвал я.*

*За гафарин дагъларикай
Жуваз къизил хкудзава.*

*Зи манийрин къуватдалди
Эллер санал агудзава.*

Шаир вичин шиирар "марфадиз элкьвена дуьньяд багъларални никлерал къвадайдан, манияр хьана чими риклера гьатдайдан" чIалахъ тир.

"Кьелни фу" поэма Забит Ризванован къуватлу эсеррикай сад я. Кьелен, фан къадир авачир инсанар негъзавай сеняткарди, "къел стхавал, къел сидкъивал, къел яшайиш, вири я" лугъуз кьелен, фан къадир авай инсанриз алхишзава. "Кьел квай касдин гьар камунихъ архавилин сел гала" лугъузвай шаир, къелез гьуьрмет, къелез мадар авур кIвале, хуьре шадвал, берекат, мел жедайдан чIалахъ я. "Фу зегъмет, фу акьул, фикир, берекат, къуватлувал, шан-шугърет, сан-гьуьрметни я" лагъай сеняткарди тек са клус фу хазинайрив барабар ийизва: фу инсанрин уьмуьр, алимрин, философрин, шаиррин илгьам я лугъузва. Са суфрадал фу тIуьр ксар рекьидалди стха жедэ лагъайди я чи бубайри:

*Чи бубайри лагъанва дуьз:
Са суфрадал
Сидкъидалди
Гьуьрметдивди фу тIуьр ксар,
Рекьидалди стха жедэ.
Четин чIаван арха жедэ!
Фу метIерал алай итим
Вун патални, зун патални,
Эл патални, ватан патал
Кьил эцигдай арха жедач.
Адакай гич стхадизни
Стхавалдай стха жедач.*

Кьелен, фан тариф авур сеняткарди поэмадин эхирда вири инсанриз абурун къадир чир хуьх лугъуз эвер гузва, фу авачир, къел авачир гич са касни тахуьрай лугъузва.

Куьре Мелик, Куьрчуьр Саид, СтIал Сулейман, Етим Эмин хьтин чи классикрин рехъ лайихлувилелди давамарай шаир Забитазни абуруз хьиз хайи эл, халкъ, лезги чил, чIал, тарих пара кландай. Ада элдин, элдини шаирдин хатур садрани ханач. Шаирдихъ вич яшамеш хьайи девирдин атир галай, адахъ ватандин гуж авай. ГьакI хьайила шаирди "и дуьньядал зун къван бахтлу вуьж ала, лагъ, вуьж" лугъуз гьарайнай. Шаирди вич бахтлу кас яз гьисабзава, вучиз лагъайтIа ада ватандикай вичиз сенгер, халкъдикай арха авуна, кьейитIани ватан паталди рекьиде лагъана. Ватан клани, хайи эл патал женг чIугур, халкъдиз экуь рехъ къалурай, "мичи йиферин чирагъ хьайи" Забит Ризванов лезги халкъдин риклера гьамишалух амуькъа. Ватандин уьтквем хва хьайи Забитан экуь къамат чи geleжг несилриз чешне я. "Захъ девирдин атир гала" шиирда шаирди кхьенай:

*Заманадин руьгъ гала захъ,
Девирдин атир.
Эллери зи хадач гуьгьуьл,
За - элдин хатур.*

*Зун ватандин хва я уьтквем,
Ватан зи сенгер.
Гьам паталди рекьиде зун,
КьейитIа эгер...*

Зиядхан МУРАДХАНОВ

И дуьньядал ажуздан сур,
Игит касдин тIвар амуькъа!

Забит РИЗВАНОВ.

В. ШЕКСПИР

ДУЬНЯ ТЕАТР Я

Дуьнья театр я, малум я и кар, Артистар я вири: итимар, папар. Атун, хьфин ава ина гьар садаз, Роль тамарун регъят кар хьиз жемир ваз. Эсерар я ина ирид пердедин, Ирид роль къугъвазва гьар са бендеди. Сифтедай лап ажуз са аял жезва, Кстахвализ даим йиф-югъ ишезва. Вахтар фена, члехи хьайила бицек, Мектебдиз бембецI хьиз шткун жезва тек. Ктаб-дафтарди ам ийизва бизар, Чин атIугъиз, адаз дуьнья жезва дар. Са тIимил чIавалай ашкъиде гьатда, Риклик муьгьуьббатдин ялав акатда. Сефилдиз шиирар лугъуда ярдиз, Вичин сир акъудда ада ашкардиз. Ахпа аскервилин вахтар агакъда, Виклегов яз, адалай гьар кар алакъда. Дяведа галтудга ам машгурвилеихъ, ТIвар-ван акъудунихъ жедэ ам къанихъ. Риклик хьиле зурзун кутада адан, На лугъуди я ам хер алай аслан. Вад лагъай сегънеда ам гьаким жедэ, Векивал гумачиз милиним жедэ. Вилик хкатнавай руфуни члехи, Ам са клекрез ухшар ийизва хеси. Къайда-къанундикай жедэ ам рахаз, Даима несигъат гуз идаз-адаз. Гьа ихътин рафтардив, гьа икI гьар юкъуз, Алахъда ам вичин роль кьиле тухуз. Ажуз я ам ругуд лагъай пердеда, Эхиримжи йикъар гьисабиз жедэ. Югъ-йикъавай адан беден цIрада, Пекерин къене ам цIам хьиз аквада. Хуррам, гур ванцикай амуькдач лишан, Ван аялдин ван хьиз акъатда адан. АлтIуш жедэ адал виш жуьре азар, Ийиз жедэ факъир йиф-югъ агъузар. Эхиримжи перде агакъай чIавуз, Алахъда ам вични шаддаказ тухуз. Амма зайфвили тадач шадвализ, Цийи кьилелай ам жедэ аял хьиз. Магълуб тир гими хьиз хкведа кьерел, Секиндив къабулда атай кар кьилел. Беден тамам зайиф, къуватсуз жедэ, Сарарни амачиз ам ажуз жедэ.

**Лезги чIалаз элкьуьрайди
Азиз МИРЗЕБЕГОВ я.**

КВЕЗ ЧИДАНИ?

ЦИНИН ЙИСАН ЮБИЛЕЯР

И муьквара Лезги Писателрин Союзди малумат гайивал, 2004-йисуз агъадихъ галай къелемэгълийрин юбилеяр кьейд авуна кланзава:

Алкьвадар Гьасан (1834-1910) - 170 йис
СтIал Сулейман (1869-1937) - 135 йис
Георгий Лезгинцев (1914-1994) - 90 йис
СтIал Мусаиб (1914-1943) - 90 йис
Агъед Агъаев (1924-2003) - 80 йис
Искендер Къазиев (1924) - 80 йис
Гелхен Мухтар (1924-1971) - 80 йис
Жамидин (1934-2003) - 70 йис
Ризван Ризванов (1954) - 50

ТАНЦУЕМ "ЛЕЗГИНКУ"

Самые приятные воспоминания останутся у этих милых девушек от курсов "Лезгинки" организованной редакцией газеты "Самур". В течение последних 3-х месяцев Егяна, Эллада, Нармин, Самира и многие другие научились красиво танцевать нашу зажигательную "Лезгинку". А Егяна вот уже год ходит на танцы и завоевала лидерство своим красивым танцем среди сверстниц. Она и ее подруги решили продолжить занятия, которые ведет известный танцор Зейнал Джигерханов в сопровождении живой музыки.

После месячного перерыва, 4-го апреля занятия будут продолжены.

QOŞA QANAD

Bu yaxınlarda Qusar şəhərindəki İmran hacıyev adına 5 sayılı orta məktəbdə yazıçı-jurnalist Valeh Mirzənin "Azərbaycan dövlətçiliyinin qoşa qanadı" kitabının müzakirəsi keçirilmişdir. Müəllimlərin və IX-XI siniflərin şagirdlərinin iştirakı ilə keçirilən bu tədbiri açan məktəbin direktoru Novruz Nəzirov görüşün əhəmiyyətindən danışaraq qeyd etmişdir ki, Heydər Əliyev şəxsiyyəti ilə bağlı əsərlər öz aktuallığını uzun illər saxlayacaqdır. Sonra N.Nəzirov kitabın müəllifi Valeh Mirzə haqqında geniş məlumat vermişdir. 16 il "Savalan" qəzetində müxbirlikdən baş redaktor vəzifəsinə kimi ucalan, 2001-ci ildən "Azərbaycan müəllimi" qəzetinə rəhbərlik edən Valeh Mirzə jurnalistika sahəsindəki uğurlarına görə "Azərbaycan bayrağı" medalına və "Araz" ali ədəbi mükafatına layiq görülmüşdür.

Zəngin materiallar əsasında maraqlı bir kitab ərsəyə gətirmiş Valeh Mirzənin "Azərbaycan dövlətçiliyinin qoşa qanadı" kitabına yazdığı ön sözdə təhsil naziri Misir Mərdanov əsərin bədii dəyərini səciyyələndirərək, onun gənc nəslin təlim-təربiyəsində oynadığı rolun əhəmiyyətindən danışmışdır.

Kitab ətrafında öz mülahizələrini söyləyən ədəbiyyat müəllimi Rübəbə Balakışiyeva "Heydər Əliyev və milli təhsil quruculuğu" mövzusunda öz fikirlərini söyləmiş, mərhum prezidentin təhsil sahəsində gördüyü işlərdən söhbət açmışdır.

Məktəbin şagirdlərinin çıxışlarında səslənən fikirlər hamının diqqətini cəlb etmişdir. S.Pirsaatovanın və Z.Niftəliyevanın hadisələrə baxışı və dövrü səciyyələndirmək xüsusiyyətləri dərin marağa səbəb olmuşdur. Ə.Albinanın, B.Bəhrəminin, Ş.Aygünün, P.Anarın, Y.Esmirənin, Ş.Esmirənin, N.Jarınanın kitabla bağlı mülahizələri də hamının ürəyinə olmuşdur.

Məktəbin kiçik yaşlı şagirdlərinin ifasında səslənən ədəbi-bədii kompozisiya isə görüşün təsirini daha da artırmışdır.

N.NƏBİOĞLU,
Qusar şəhərindəki 5 sayılı
orta məktəbin müəllimi.

ГАФАЛАГ

гергерин члахар - геркулес
геллегь, пехир - гурт
зангалар, квачел алуқдай кухар - гетры
лемкье, яц! (тамун) - гуца
легв - лоханка
мандав (деведин) - горб
мант (тарал жедай зарарлу бебелуг) - губа
мурз (дагьдин) - гребень
мурз (чуклудин) - лезвие
кудай дагь - вулкан
кияр (балклан) - гнедой
кьялин клев (тамун) - глушь
клулац - горбун
саклан, тапус - ларь
пуна - алачух
эклерар, кинияр - лапша
члух (юргь) - ливень
чафчаф, ктай ккус - гнилушка
цур - гололедица

НОВЫЙ АЛЬБОМ

"Ягь, са лезги гьава!" Так называется второй альбом лезгинского ансамбля "Сувар". Любители родной музыки смогут ознакомиться с полюбившимися народными и авторскими песнями из репертуара ансамбля в исполнении солистов А.Курбанова, Д.Заловой, Р.Пирвердиева, Р.Ибрагимова, Р.Гаджимурадовой, Р.Байрамбековой. В общей сложности, в новый диск вошли 16 (80 минут), а в кассету (30 минут) 12 мелодий.

По просьбе многочисленных любителей музыки, в апреле состоится торжественная презентация нового альбома.

ЯГЬ, СА ЛЕЗГИ МАКЪАМ!

İZİ QALDI...

Onu hamı sadə, xeyirxah, vətənpərvər insan kimi tanıyırdı. El-obasına sədaqəti, sadə və kəsib adamlara maddi və mənəvi yardım etməsi, imkanlı şəxsləri xeyirxahlığa çağırması və bu sahədə nümunə göstərməsi ilə seçilirdi.

1938-ci ildə Xaçmaz rayonunun həsənqala kəndində anadan olmuş Sərdar Nuhbala oğlu Musayev hələ gənclik illərində istedadlı, savadı ilə fərqlənirdi. Çalışqanlığı və bacarığı sayəsində pilləpillə ucalmış, yüksək kürsülərdə əyləşəndə bütün bunlara alın təri ilə nail olduğunu bir an unutmamış, onun ucalmasında xüsusi əməyi olan insanlara, el-obaya həmişə minnətdarlıqla və qayğıkeşliklə yanaşmışdı. Təhsil almaq istəyən neçə-neçə gəncə, müalicəyə gedə bilməyən neçə xəstəyə yardım göstərmişdi.

Uzun illər Respublika Kənd Təsərrüfatı Nazirliyində məsul vəzifələrdə çalışmış Sərdar Musayev həmişə insanların mənəvi dayağı olmuşdur. Ona gö-

rə də 2004-cü ilin martın 1-də dünyasını dəyişəndə onu son mənzilə yola salmaq üçün respublikamızın hər yerindən minlərlə adam gəlmişdi. Onu hamı hörmətlə yad edirdi.

Mərhəmətli və ədalətli olması, xeyirxahlığı ilə ürəklərdə iz qoymuş bu adam Xaçmaz rayonunda gözəl və yaraşlıqlı bir məscid tikdirib, neçə kəndə yol və içməli su kəməri çəkdirib. Sağlığında deyirdi: "Bütün bunları el-oba üçün edirəm, tikirəm ki, izim qalsın".

Qaldı da. Allah rəhmət eləsin!

Səfərbəy SƏFƏRBƏYOV.

İLLƏR VƏ TOYLAR

ÇİT TOYU. Çit toyu ailə həyatı qurandan bir il sonra bayram edilir. Ər-arvad həmin gün bir-birinə çit yaylıqlar verərlər.

AĞAC TOYU ilə ailə həyatının beşilliyi bayram olunur. Yubilyarlar bir-birinə ağacdan düzəldilmiş əşyalar bağışlayırlar.

SİNK TOYU nigahın 6 illiyində keçirilir. Mənası odur ki, ailə həyatı da sink çəkilmiş qab kimi müntəzəm pardaqlanmalıdır.

MİS TOYU ailə qurandan 7 il sonra qeyd edilir. Ər-arvad gələcək xoşbəxtlikləri üçün bir-birinə mis pul verirlər.

TƏNƏKƏ TOYU nigahın 8 illiyi tamam olanda keçirilir. Həmin gün ər-arvad bir-birinə gözəl məişət əşyaları bağışlayırlar.

QIZILGÜL TOYU. Bu tədbir ailənin 10 illik yubileyidir. Oraya bəyin sağdıışı, gəlinin rəfiqələri də dəvət edilir. Rəqs zamanı hamının yaxasında qırmızı qızıl-güllər olmalıdır.

NİKEL TOYU toydan 12 il sonra təşkil olunur. Ər-arvada xəbərdarlıq edilir ki, nigahlarının parlıtısını solmağa qoymasınlar.

ŞÜŞƏ TOYU nigahın 15 illiyi

münasibətilə keçirilir. Həmin gün şüşə əşyalar bağışlanı ki, ər-arvad münasibətləri də həmin şüşə kimi ləkəsiz olsun.

ÇİNİ TOYU ailə qurulmasının 20 illiyi münasibəti ilə qeyd edilir. Süfrəyə təzə çini qab dəsti qoyulur.

GÜMÜŞ TOYU nigahın 25 ilinin tamam olmasını bildirir. Tədbirə yaxın qohumlar da dəvət edilir. Həmin gün ər-arvad barmaqlarına qızıl üzükə yanaşı gümüş üzük də taxırlar.

MİRVARİ TOYU ailə qurandan 30 il sonra qeyd edilir. Birgə keçən 30 il sapa düzölmüş mirvarə dənələrinə bənzəyir.

YAQUT TOYU nigahın 40 illiyi münasibətilə təşkil olunur. Nişan üzüyünün üstünə məhəbbət və atəş rəmzi kimi yaqut daş saldırlar.

QIZIL TOYU ailə həyatının 50 illik yubileyidir, həmin gün çox vaxt köhnə nişan üzüyü əvəzinə təzəsini taxırlar.

BRİLYANT TOYU nigahdan 60 il sonra keçirilir. Mənası budur ki, belə möhkəm nigaha heç nə təsir edə bilməz.

МОЛОДЕЖНЫЙ ВЕЧЕР

Долгожданный лезгинский молодежный вечер под названием "ДЕМ" состоится 24 апреля. Создана инициативная группа по проведению вечера. Идет работа над программой. Желающие участвовать могут обращаться по телефону: **38-88-32, 337-88-38.**

ИСКУССТВО В МЕТАЛЛЕ

Все из металла: кузнечные решетки, перила, двери, мебель с элементами художественнойковки (можно комбинированные со стеклом, деревом, камнем). В кратчайшие сроки по самым низким ценам, включая дизайн, установку, доставку и самое главное нужные советы. Бригада дизайнеров и высококвалифицированных мастеров всегда к вашим услугам. Тел: **47-19-31, 47-19-39, 47-19-49, (850) 611-55-15, Фархад.**

САМУР

Главный редактор
Седает КЕРИМОВА

Адрес редакции:
370146 Баку, Метбуат
проспекти, 529-й квартал,
Издательство "Азербайджан",
этаж 3, каб. № 101.
e-mail: samur@nm.ru
http://www.samur.info

Расчетный счет
26233080000
1-й Ясамальский филиал
ОУАБ г.Баку
код 200037
ВОИН 130024708

Газета
зарегистрирована в
Министерстве печати и
информации
Азербайджанской
Республики. Пер. № 78

Индекс: AZ 1073
Тираж: 2000
Заказ: 1569
Тел: 32-92-17,
(850) 320-74-05